

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

SOCIALT ARBETE – TILL VILKET PRIS?

En kvantitativ studie av personalens mående på boenden för ensamkommande

SQ4562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp

Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits

Kandidatnivå

Höstterminen 2017

Författare: Gabriella Castro & Annabelle Ehrenfried

Handledare: Jörgen Lundälv

Abstract

Titel: Socialt arbete – till vilket pris? – En kvantitativ studie av personalens mående på boenden för ensamkommande

Författare: Gabriella Castro & Annabelle Ehrenfried.

Syftet var att undersöka personalens mående på boenden för ensamkommande flyktingbarn, utifrån deras upplevelser av sin arbetssituation med fokus på stress och psykisk ohälsa. Studien syftade vidare till att undersöka om det förelåg några skillnader mellan boendepersonalens utbildningsbakgrund, kön eller ålder i relation till måendet, samt att undersöka vilka organisatoriska faktorer som kunde ha en inverkan på personalens mående. Materialet utgjordes av 122 webbenkäter från olika boenden för ensamkommande inom Västra Götalands län. Vi använde oss av en kvantitativ metod och analyserade empirin med hjälp av statistikprogrammet SPSS. Analysen byggde vidare på två teoretiska begrepp, KASAM och coping, samt en teoretisk modell, krav/kontroll-modellen. Vår studie visade att det är organisatoriska faktorer inom boendets verksamhetsram samt psykisk ohälsa hos de ensamkommande som har störst inverkan på boendepersonalens mående. En angelägen fråga för vidare forskning omfattar studier som undersöker frågor om arbetsvillkor och arbetsmiljö inom andra professioner som möter ensamkommande i sitt arbete.

Nyckelord: boendepersonal, ensamkommande, stress, psykisk ohälsa, webbenkät.

Förord

Vi vill börja med att tacka alla respondenter som har deltagit i vår undersökning. Vår förhoppning är att vi har lyckats åskådliggöra respondenternas synnerligen betydelsefulla arbete som de dagligen utför, trots påfrestande och krävande förhållanden med en mycket utsatt målgrupp. Vi hoppas att vår ödmjuka uppsats kan bidra till positiva förändringar eller attityder, samt bidra med en känsla om att ni inte är ensamma.

Vidare vill vi tacka Therese Bäckman som med sitt frivilliga engagemang stödjer och uppmuntrar akademiskt skrivande. Therese har med sin hjälpsamhet och sakkunskap bidragit med juridisk rådgivning i det tillfället då vi trodde att vi inte skulle kunna genomföra vårt arbete.

Slutligen vill vi visa vår uppskattning och tacka vår fantastiskt kompetenta handledare Jörgen Lundälv, som har stöttat och utmanat oss under de senaste intensiva men lärorika veckorna. Detta examensarbete hade inte varit möjligt utan dig.

Gabriella Castro & Annabelle Ehrenfried
Göteborg 2017

Innehåll

Figurförteckning	1
Tabellförteckning.....	1
1. Inledning	2
2. Problemformulering	3
2.1 Syfte och frågeställningar	4
2.2 Studiens relevans för socialt arbete	4
2.3 Avgränsningar	4
2.4 Arbetsfördelning	5
2.5 Ordförklaringar	5
3. Bakgrund	7
3.1 Invandringens historia och framväxt.....	7
3.2 Institutionell kontext	8
3.2.1 <i>Internationell och nationell rätt</i>	8
3.2.2 <i>Arbetsmiljöns framväxt</i>	10
3.3 Situationen inom socialtjänsten efter hösten 2015.....	11
4. Tidigare forskning	13
4.1 Liv i kollektiv	13
4.2 Samverkan bland professionella gällande ensamkommande	14
4.3 Stressrelaterad ohälsa och arbetstrivsel.....	15
4.4 Forskningskontext	16
4.4.1 <i>Jämförelse</i>	18
5. Teoretiskt ramverk och begrepp	19
5.1 KASAM	19
5.2 Coping	20
5.3 Krav/kontroll-modellen.....	21
5.4 Sammanställning av det teoretiska ramverket.....	22
6. Metod och material	24
6.1 Forskningsdesign.....	24
6.2 Litteratursökning och källkritik.....	26
6.3 Urvalsprocess	27
6.3.1 <i>Urvalsstrategi och urvalsstorlek</i>	28
6.3.2 <i>Bortfall</i>	28
6.4 Datainsamling	30
6.4.1 <i>Pilotstudie</i>	31
6.5 Bearbetning	32

6.5.1 Omkodning i relation till uppsatsens frågeställningar.....	33
6.6 Studiens tillförlitlighet	35
6.7 Forskningsetiska överväganden	36
6.8 Förförståelse	38
6.9 Metodreflektion.....	39
6.10 Vetenskapsteoretisk diskussion.....	40
6.11 Uppsatsens vidare disposition	41
7. Resultat och analys	42
7.1 Upplevelse av psykiska besvär.....	42
7.1.1 Krissituationers inverkan på boendepersonalens mående	45
7.1.2 Personalens mående i relation till de ensamkommandes livssituation .	47
7.1.3 Frågeställningens resultat.....	48
7.2 Skillnader i psykiska besvär	50
7.2.1 Ålder	52
7.2.2 Kön	53
7.2.3 Utbildning.....	57
7.2.4 Frågeställningens resultat.....	59
7.3 Organisatoriska faktorerers inverkan	60
7.3.1 Raster.....	61
7.3.2 Övriga organisatoriska faktorer.....	63
7.3.3 Frågeställningens resultat.....	64
7.4 Analys	65
7.4.1 Resultatet utifrån KASAM	65
7.4.2 Resultatet utifrån Coping	67
7.4.3 Resultatet utifrån krav/kontroll-modellen	68
7.4.4 Studiens slutliga resultat	70
8. Avslutande diskussion	72
8.1 Vidare forskning.....	74
Referenser	76
Bilagor.....	82
Bilaga 1 – Informationsbrev.....	82
Bilaga 2 – Enkätformulär	83
Appendix.....	90

Figurförteckning

Figur 1 - Upplevda psykiska besvär i relation till arbetet.....	43
Figur 2 - Antal upplevda psykiska besvär	44
Figur 3 - Upplevda krissituationer	46
Figur 4 - Känslor vid krissituationer	46
Figur 5 - Påföljder av krissituationerna	47
Figur 6 - Krissituationer senaste månaden.....	47
Figur 7 - Påverkan av de ensamkommandes situation.....	48
Figur 8 - Ålders- och könsfördelning	50
Figur 9 - Utbildningsbakgrund fördelat på boendeform	51
Figur 10 - Kön och påverkan av de ensamkommandes situation	57
Figur 11 - Ålder och utbildningsbakgrund	58

Tabellförteckning

Tabell 1 - Ålder och ångest.....	52
Tabell 2 - Ålder och arbetserfarenhet	53
Tabell 3 - Kön och sömnsvårigheter	54
Tabell 4 - Kön och oro	54
Tabell 5 - Kön, ålder och oro	55
Tabell 6 - Kön och rädsla.....	55
Tabell 7 - Kön och besvikelse.....	56
Tabell 8 - Utbildningsbakgrund och sömnsvårigheter.....	57
Tabell 9 – Fått utbildning i bemötande av personer med psykisk ohälsa	60
Tabell 10 - Känsla av tillräckligt med säkerhetsanordningar på arbetsplatsen.....	61
Tabell 11 - Rastfrekvens	61
Tabell 12 - Rastfrekvens och stress	62

1. Inledning

Flyktingkrisen hösten 2015 översteg alla förväntningar gällande antal asylsökande under ett kalenderår. Totalt kom ungefär 163 000 asylsökande till Sverige, vilket är mer än någonsin tidigare och nästan dubbelt så många som under kriget på Balkan. Den största gruppen kom till följd av kriget i Syrien, men senare under året kom även många irakier och afghaner till Sverige. Över 35 000 av de asylsökanden som kom under 2015 var ensamkommande asylsökande barn. Migrationsverkets prognos för 2015 var dock att det skulle komma 7800 ensamkommande barn, vilket tedde sig vara en underskattning som innebar stora utmaningar för kommunerna runt om i Sverige (Migrationsverket 2016a).

Migrationsverket har det övergripande ansvaret för alla ensamkommande barn, däribland att anvisa barnet till en kommun, betala ut bidrag, meddela aktuellt landsting att barnet ska kallas till hälsoundersökning, samt utreda och besluta om uppehållstillstånd. Kommunen som barnet anvisas till har ansvaret för; att hitta ett boende, barnets skolgång, att utse god man samt den dagliga omsorgen, medan landstinget ansvarar för vården (Socialstyrelsen 2016a:12-16). Kommunerna har haft svårt att hitta boenden och gode män till alla barn, och socialtjänsten har haft stora svårigheter att rekrytera socialsekreterare samt hantera den höga arbetsbelastningen. Vidare har skolorna haft problem att hitta skolplatser, och vården har inte haft resurser att kunna hantera de ensamkommandes behov.

Kriserna och problemen inom välfärdssystemet har skildrats i medierapporteringen de senaste två åren med exempel på brister i omsorg och vård för de ensamkommande, samt den höga arbetsbelastningen inom olika myndigheter (Östemark 2015). Psykisk ohälsa och självmord har också uppmärksammats bland ensamkommande pga. åldersuppskrivningar, avslag och de långa väntetiderna som beslut om uppehållstillstånd medför (Juhlin 2017). Något som har uppmärksammats i mindre grad är dock hur olika professionsföreträdare i de ensamkommandes närhet påverkas. Vi har därför valt att fokusera på de personer som troligtvis står de ensamkommande närmast, nämligen personalen på boenden för ensamkommande.

2. Problemformulering

Fler och fler sjukskriver sig på grund av psykisk ohälsa och temat uppmärksammas kontinuerligt i medierapporteringen. Trots en ökad medvetenhet så fortsätter det att ske en ökning bland de drabbade. Försäkringskassans analys från 2016 belyser en markant ökning gällande sjukskrivningar pga. psykisk ohälsa. Analysen visar att sjukskrivningarna med anledning av psykisk ohälsa har ökat med 59% från 2010 till 2015, och utgör totalt 57 000 sjukfall under samma tidsperiod. 73% av dessa utgörs av kvinnor (Försäkringskassan 2016). Risken att drabbas av sjukskrivning pga. psykisk ohälsa är högre bland kvinnor då de i större utsträckning arbetar i människonära yrken samt i sämre psykosociala arbetsmiljöer. Det finns även indikationer som pekar på att låg utbildning och ålder kan bidra till att förklara skillnader i ohälsa (Försäkringskassan 2014:35,106).

Av Arbetsmiljöverkets föreskrifter om organisatorisk och social arbetsmiljö [AFS 2015:4] framgår i enlighet med 11 § att arbetsgivaren ska vidta åtgärder för att motverka arbetsuppgifter och arbetssituationer som är starkt psykiskt påfrestande och leder till ohälsa hos arbetstagarna. Följande exempel ges på vad som utgör påfrestande arbetsuppgifter/situationer: bemötandet av människor i svåra situationer, att bli utsatt för trauman samt att lösa konflikter eller fatta beslut under press där etiska dilemman ingår. Mot bakgrund av detta rekommenderar de allmänna råden åtgärder i form av anpassad arbetsbelastning, motverkande av förlängd arbetstid, motverkande av kränkande särbehandling, stöd av handledare och arbetstagare, informations- och utbildningsinsatser samt rutiner för hantering av påfrestande situationer (ibid.:8-10).

Barnombudsmannen har i sin rapport från 2017 gjort en enkätundersökning riktad mot 1000 slumpvis valda sjuksköterskor över hela landet. Resultatet visade att 70% av sjuksköterskorna ansåg att psykisk ohälsa utgör det största och allvarligaste hälsoproblemet bland nyanlända barn (Barnombudsmannen 2017). Personal som arbetar på boenden för ensamkommande flyktingbarn bemöter dessa människor som befinner sig i svåra situationer. Men hur påverkas personalen av de påfrestande arbetssituationerna? Och hur påverkar organisatoriska faktorer personalens mående och arbetssituation? Det syftar detta examensarbete till att besvara.

2.1 Syfte och frågeställningar

Syftet är att undersöka hur personalen på boenden för ensamkommande upplever sin arbetssituation med fokus på stress och psykisk ohälsa, samt studera om det föreligger någon skillnad gällande utbildningsbakgrund, kön eller ålder. Vidare syftar studien att undersöka vilka organisatoriska faktorer som har inverkan på personalens mående. Våra preciserade frågeställningar är följande:

1. I hur stor utsträckning upplever boendepersonalen stress och psykisk ohälsa i relation till sitt arbete?
2. I vilken grad föreligger det några skillnader i upplevd psykisk ohälsa mellan boendepersonal med olik utbildningsbakgrund, ålder och/eller kön?
3. Vilka organisatoriska faktorer har inverkan på personalens mående?

2.2 Studiens relevans för socialt arbete

Studien kan erhålla relevans för det sociala arbetets praktiker samt ha en angelägenhetsgrad utifrån ett större forskningsperspektiv. Att problematisera frågor om stress och psykisk ohälsa kopplat till arbetssituationer i vilka socialarbetare ingår kan öka kunskapen samt förståelsen för vad i arbetet som leder till att personalen drabbas av detta, snarare än den konventionella ekonomiska forskningsinriktningen om sjukskrivningar. Att studera detta fenomen kan således leda till en identifiering av praktiska och konkreta arbetsföreteelser i behov av utveckling eller förändring, men också organisatoriska faktorerers betydelse samt nödvändighet.

2.3 Avgränsningar

Avgränsningar gällande studiens innehåll har genomförts utifrån temat stress och psykisk ohälsa, detta examensarbete kommer således att enbart studera personalens *upplevelser* av stress och psykisk ohälsa. Avgränsningen har gjorts med anledning av att personalens mående behöver uppmärksammas i större utsträckning. Vi har även avgränsat studien geografiskt och kategoriskt till att endast inbegripa Västra Götalands län samt boenden med ensamkommande som målgrupp. Ytterligare en bevekelsegrund till studiens avgränsningar är det begränsade utrymmet i uppsatsen.

Avgränsningar gällande studiens empiri har genomförts mot bakgrund av enkätfrågornas beskaffenhet. Viss hälsoinformation kan upplevas som känslig samt integritetskränkande och bör övervägas etiskt av forskaren. Mot bakgrund av detta har frågor av sådan karaktär uteslutits från enkätundersökningen. Fördjupad problematisering om etiska överväganden följer av etikavsnittet under metodkapitlet (se avsnitt 6.7).

2.4 Arbetsfördelning

Arbetet med uppsatsen har präglats av kollaboration där vi kontinuerligt fördelat olika avsnitt mellan oss. De första 6 kapitlen av uppsatsen har delats upp och skrivits huvudsakligen separat, men vi har regelbundet diskuterat och redigerat de olika avsnitt som vi producerat för att garantera ett överensstämmande språk och struktur. Kapitel 7 och 8, som består av resultat, analys och avslutande diskussion, har skrivits tillsammans för att säkra en adekvat tolkning av empirin.

2.5 Ordförklaringar

Med *ensamkommande* menas det i denna uppsats användas om barn under 18 år som sökt asyl i Sverige utan sina föräldrar. Det finns olika begrepp för denna grupp, exempelvis *ensamkommande barn*, *ensamkommande asylsökande barn* eller *ensamkommande flyktingbarn*, men pga. det begränsade utrymmet i studien kommer endast *ensamkommande* användas.

Med *personal/boendepersonal* menas det i denna uppsats den som är anställd på ett boende för ensamkommande och arbetar aktivt med målgruppen, samt har en överordnad chef, föreståndare eller dylikt. I denna definition utesluts personal som arbetar enbart i kök eller med städning.

Med *psykisk ohälsa* menas det i denna uppsats ett samlingsbegrepp för mindre allvarliga psykiska problem (exempelvis oro, nedstämdhet) samt psykiska besvär (exempelvis ångest, sömnsvårigheter) (Socialstyrelsen 2013:8).

Med *organisatoriska faktorer* menas det i denna uppsats arbetsmiljöfaktorer i form av formella arbetsinstruktioner, utbildningar, uppföljningar, scheman/raster, omorganiseringar/förflyttningar samt uppsägningar. Termen omfattar vidare arbetsrelationen mellan boendepersonal och arbetsgivare/ledning.

Med *arbetssituation* menas det i denna uppsats boendepersonalens dagliga praktiska och psykiska arbete. Inom det praktiska och det psykiska arbetet räknar vi in arbetsvillkor, hälso-, psykosociala- samt organisatoriska aspekter.

Med *HVB* menas det i denna uppsats ett dygnsbemannat boende för ensamkommande med fokus på stöd, omvårdnad och fostran.

Med *stödboende* menas det i denna uppsats ett boende med individanpassat stöd för ensamkommande mellan 16 till 20 år. Stödboende utgör ett eget boende med ökat eget ansvar för ungdomen då personalbemanningen är lägre än på ett HVB.

Med *stress* menas det i denna uppsats stressrelaterade besvär och psykisk ansträngning. Stress kan definieras som en obalans mellan de krav som ställs på individen och individens förmåga att hantera dem (Socialstyrelsen 2009:181). Begreppet stress används i denna i relation till begreppet hälsa pga. att stress kan orsaka nedsatt psykiskt välbefinnande, somatiska symptom, trötthet, sömnproblem, depression m.m. (ibid.:141,182).

Med *åldersuppskrivningar* menas det i denna uppsats den process från det att barnet genomgår en medicinsk åldersbedömning i syfte att fastställa huruvida barnet är att anse som myndig eller ej, till det att barnet bedöms vara myndig och därmed får flytta till Migrationsverkets vuxenboende.

3. Bakgrund

Detta kapitel är indelat i tre avsnitt. Det första avsnittet (3.1) syftar till att orientera läsaren i det historiska perspektivet i Sverige efter andra världskriget fram tills idag. Det andra avsnittet (3.2) är indelat i två olika underrubriker där den första underrubriken (3.2.1) behandlar den internationella och nationella rättskontexten efter andra världskriget fram tills idag. Den andra underrubriken (3.2.2) behandlar arbetsmiljöns framväxt där rättsliga och psykosociala aspekter belyses i en historisk kontext i koppling till begreppet stress. Det tredje avsnittet (3.3) behandlar den aktuella flyktingsituationen med fokus på ensamkommande utifrån en institutionell kontext i relation till arbetsmiljö, stress och psykisk ohälsa utifrån både personalens och målgruppens perspektiv.

3.1 Invandringens historia och framväxt

Invandringsfenomenet utgör inte en ny företeelse. Invandring, utvandring och återvandring har förekommit både under förhistorisk och historisk tid (Storck 1989:184). I Sverige utgjorde den stora utvandringen som sträckte sig från 1850-talet fram till 1930-talet en väsentlig historisk utveckling. Från och med 1930-talet ändrades Sverige från att vara ett utvandrarland till att bli ett invandrarland (Migrationsverket 2016b).

Under 1950-talet bodde en stor del av Sveriges befolkning på landsbygden. Efterkrigstiden innebar en industriexpansion som ledde till ett ökat behov av arbetskraftsinvandring. Många av flyktingarna som hade kommit under kriget stannade för att arbeta, vilket möjliggjorde en snabb integration (Larsson & Marklund 2014:541-542).

I början av 1970-talet började arbetskraftsinvandringen ersättas av flyktinginvandring, huvudsakligen från Chile och Mellanöstern. Dessa människor fick svårt att få arbete och integrationsmönstret förändrades, vilket ledde till en förändrad flyktingpolitik där fokus låg vid det mångkulturella samhället snarare än den tidigare integrationsinriktningen. Under 1970-talet ändrades inställningen till invandringen och en ökad fientlighet växte fram. Under denna period drabbades

Europa av lågkonjunktur vilket innebar hårda ekonomiska slag för Sverige (Larsson & Marklund 2014:562,571-573).

Början av 1980-talet beskrivs som en relativt god tid, vilket förändrades 1986 i samband med mordet på Olof Palme. Efter mordet lyckades socialdemokraterna vinna valet ännu en gång. Valsegern och även 1990-talets början innebar dock fördelningspolitikens slut i form av en skattereform präglad av märkvärda skattesänkningar, vilket fick stora konsekvenser för tidigare implementerade välfärdsförmåner (Larsson & Marklund 2014:580-583).

1990-talet innebar en kraftig neddragning av den offentliga sektorn präglad av en svensk devalvering, en hög arbetslöshet samt en ökad uppmärksamhet gällande främlingsfientliga rörelser såsom Ny demokrati. Detta under en tid då mängder av flyktingar från det sönderfallande Jugoslavien flydde till Sverige. Dessa människor, och även flyktingar från Mellanöstern och Afrika som hade kommit under 1980-talet, blev syndabockar för de nynazistiska samt nationalistiska rörelserna. Tiden från 1990-talet framåt kom att präglas av ökade rasistiska vågor, främst riktade mot muslimer (Larsson & Marklund 2014:588-591).

I början av 2000-talet inträffade terrordådet i USA den 11:e september, vilket ledde till att de antimuslimska stämningarna expanderades. Exempelvis kom Sverigedemokraterna med i riksdagen 2010, samma år som självmordsattentatet i Stockholm misslyckades. Sverigedemokraterna har sedan dess varit en bidragande faktor till en ökad islamofobi i Sverige (Larsson & Marklund 2014:591-592).

3.2 Institutionell kontext

3.2.1 Internationell och nationell rätt

Historiskt sett har Genèvekonventionen från 1950-talet, Amsterdamfördraget från 1999, Schengensamarbetet från 1999 samt Dublinförordningen från 2003 varit väsentliga redskap och regleringar rörande flyktingfrågan. Nämnvärt är vidare Barnkonventionen från 1989, som behandlar frågor gällande barn och berör således också barn i behov av skydd (UNICEF 2009).

I Sverige har vi ett dualistiskt rättssystem, vilket innebär att det krävs särskild lagstiftning för att internationella konventioner också ska gälla internrättsligt (Hydén 2001:74-76). Sverige ratificerade barnkonventionen 1990 (Stern & Jörnruud 2011:6; Prop. 1989/90:107:3). Ratificeringen av konventionen innebar en transformering (särskilt gällande principen om barnets bästa), vilket innebär att barnkonventionen har anpassats till den svenska nationella rätten. I vårt dualistiska rättssystem föreligger det en statusskillnad vad gäller den internationella rätten (Stern & Jörnruud 2016:7). Svenska lagar väger således tyngre än internationella konventioner.

Amsterdamfördraget och Schengensamarbetet (som syftade till att upprätta ett samarbete för rörlighet inom EU) resulterade i Dublinförordningen. Till skillnad från konventionerna gäller förordningen som svensk lag och reglerar vilket land inom EU som har det primära ansvaret för en asylsökande utifrån *första asyllandsprincipen* (EUT L 180:31; Regeringen 2009). Detta har begränsat vilka personer som har rätt att få asyl i Sverige, dock föreligger det undantag för barn.

Utlänningslagen har genomgått en del reformer sedan 1914. Vid första världskrigets början förelåg det en lag som syftade till att kontrollera den individuella utlänningskontrollen, men efter andra världskriget ändrades lagen till att även omfatta den generella utlänningskontrollen (Wikrén & Sandesjö 2002:9-11). Det skedde vidare förändringar gällande den internationella rätten och lagändringarna vid 1950-talet började ta hänsyn till Genèvekonventionen, reformeringar fortsatte att ske fram tills mitten på 1970-talet (Wikrén & Sandesjö 2002:14-15; Prop. 1968:142).

Vem som är att anse som flykting idag framgår av Utlänningslagen 4 kap 1 §. Definitionen bygger på Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/95/EU som utgör ett skyddsgrundsdirektiv och avser regler om skydd. Genèvekonventionen omfattar vissa förföljelsegrunder som finns med i den svenska definitionen av flyktingar. Alla nuvarande EU-länder har ratificerat Genèvekonventionen som bygger på en gemensam asylpolitik med en garanterad miniminivå utifrån direktivet, samt de sex grunderna som framgår av UtL 4 kap 1 § (Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/95/EU [skyddsgrundsdirektivet])

2011: Artikel 2,4,12,24,29&30, SFS 2005:716). Sverige utgår ifrån att EU följer Genèvekonventionen, som innebär att alla flyktingar behandlas rättvist i alla EU-länder (FARR 2015:19).

Enligt Utlänningslagen finns tre kategorier av personer som har rätt till skydd i Sverige: flyktingar, alternativt skyddsbehövande och övriga skyddsbehövande (FARR 2015:7; SFS 2005:716). 2016 tillkom dock en ny lag till följd av den stora flyktingströmmen vid namnet; Lag om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige (2016:752). Enligt denna får uppehållstillstånd endast gälla tillfälligt och kan bara beviljas för flyktingar eller alternativt skyddsbehövande (SFS 2016:752).

3.2.2 Arbetsmiljöns framväxt

Begreppet *arbetsmiljö* användes första gången i tryckt text 1948. Dessförinnan hade det endast funnits lag om arbetsskydd för att förhindra olyckor på arbetsplatserna. Dock dröjde det tills 1970-talet innan begreppet blev mer allmänt accepterat och frågor om arbetsmiljö togs upp på den politiska agendan. Efter en arbetsmiljöutredning skedde en lagändring 1978 där Arbetarskyddslagen byttes ut mot Arbetsmiljölagen. Den nya lagen inkluderade nu inte längre enbart fysiska och kemiska risker, utan den innefattade även organisatoriska och psykosociala risker (Arbetsmiljöverket 2016; Arbetsmiljölagen [AML], SFS 1977:1160).

Under 1980-talet började den psykosociala arbetsmiljön uppmärksammas mer och mer, och Arbetarskyddsstyrelsen tog därför fram anvisningar med fokus på arbetstagarens möjlighet till engagemang, behov av att kunna ta eget ansvar och värdet av arbetsglädje. 1993 författades föreskrifter gällande hur arbetsgivaren tillsammans med arbetstagarna skulle följa upp arbetet med arbetsmiljön för att förebygga risk för olyckor och ohälsa. 2001 ändrade dessa föreskrifter namn till *Systematiskt arbetsmiljöarbete*, förkortat *SAM* (Arbetsmiljöverkets föreskrifter om systematiskt arbetsmiljöarbete och allmänna råd om tillämpningen av föreskrifterna [AFS] 2001:1). I samband med en ökning i den psykiska ohälsan kopplat till arbetslivet påbörjade Arbetsmiljöverket ett projekt om psykosociala risker i arbetsmiljön i syfte att undersöka vilka faktorer som bidrar till negativ stress (Arbetsmiljöverket 2016).

Tio år senare, 2011, fick Arbetsmiljöverket i uppdrag av regeringen att sprida kunskap och informera om insatser i syfte att försöka reducera hälsoriskerna som främst kvinnor drabbas av. På grund av en könssegregerad arbetsmarknad finns det stora skillnader mellan män och kvinnors arbetsförhållanden. Kvinnor är i majoritet inom omsorgsykten där de psykosociala riskerna är större. I en undersökning från samma år har 140 000 kvinnor uppgett att de det senaste året har varit borta från arbetet pga. sjukdom relaterade till besvär på arbetet, främst kopplat till psykiska påfrestningar, stress och fysiskt tungt arbete (Arbetsmiljöverket 2016).

Alla arbetsgivare i Sverige ansvarar för att arbeta för en god arbetsmiljö samt för att arbeta förebyggande mot ohälsa. Arbetsmiljöverket (2017) identifierar två faktorer som kan leda till stress i arbetsmiljön; problem med det sociala samspelet samt hög arbetsbelastning. Tecken på en för hög stressnivå på arbetsplatsen är exempelvis att personalen upplever otillräcklighet, arbetar mycket övertid, inte hinner ta rast, psykosomatiska symptom, sjukskrivningar, bristande motivation eller nedstämdhet och konflikter (Arbetsmiljöverket 2017). Andra faktorer som ökar risken för stress är låg utbildning, brist på socialt stöd, brister i organiseringen, samt att arbeta med människor som lider, är sjuka eller skadade (Währborg 91-97).

Begreppet *stress* kan förklaras som något som är en del av livet, hur en individ påverkas av stress kan få hälsokonsekvenser (Andersson 2009:113). Stress handlar om hur en individ mobiliserar energi för att kunna hantera olika påfrestningar. Hur stressen tar sig i uttryck hos en individ är beroende av arv- och miljöfaktorer. Om en person utsätts för stress över längre perioder utan möjlighet till återhämtning kan det leda till hälsoproblem (Stressforskningsinstitutet 2015).

3.3 Situationen inom socialtjänsten efter hösten 2015

Sedan hösten 2015 har Socialstyrelsen gjort en analys av situationen inom socialtjänsten varje år. I den första delrapporten från 2015 påpekas det att pga. det stora antalet ensamkommande som kom hösten 2015, hade kommunerna problem med att hitta boende och problem att hantera den ökade arbetsbelastningen inom socialtjänsten. På grund av brist på HVB och familjehem blev många ensamkommande placerade i andra kommuner än den de blivit anvisade till. För att

minska belastningen på socialsekreterarna valde många kommuner att anställa personer med andra utbildningsbakgrunder som stöd med exempelvis administrativa uppgifter. Många kommuner startade under hösten 2015 och början av 2016 upp egna HVB, arbetet med detta samt att få in de ensamkommande i skolan uppges ha gått bra (Socialstyrelsen 2016b).

I delrapporten från 2016 beskrev Socialstyrelsen ett fortsatt problem med att rekrytera samt behålla socialsekreterare. I början av året lanserades boendeformen stödboende (se avsnitt 2.5). Kommunerna uppgav en försämring i det psykiska måendet hos de ensamkommande, vilket de menade var beroende av osäkerheten gällande uppehållstillstånd. På grund av det stora antalet HVB för ensamkommande som öppnades runt om i landet var det svårt att rekrytera boendepersonal, vilket gjorde att kommunerna tvingades anställa personer som inte hade någon erfarenhet av målgruppen. Kommunerna uppgav att boendepersonalen upplevde svårigheter i arbetet med ungdomarna pga. avslag eller åldersuppskrivningar. Av rapporten framgår att personalen kände sig osäkra på hur de skulle hantera dessa nya situationer, samt situationer där våld eller hot var förekommande. Socialstyrelsens uppgifter från kommunerna framgick att personal som arbetar med ensamkommande hade mindre engagemang och energi för arbetet än tidigare (Socialstyrelsen 2016c).

Delrapporten från 2017 visar ett pågående arbete med att öppna flera stödboenden samt konvertering av HVB till stödboende. Rapporten visar även att många kommuner har vidtagit åtgärder för att minska psykisk ohälsa och suicidbenägenhet hos ensamkommande. Bland åtgärderna som har införts nämns bland annat upprättande av rutiner för hantering av hot om självmord, utökning av boendepersonal samt utvecklande av metodarbete för hur personalen ska agera vid eventuella avslag. Enligt rapporten uppger boendepersonalen osäkerhet gällande hantering av de ensamkommandes mående samt uppgivenhet gällande Migrationsverkets utredningstider. Socialstyrelsen beskriver att socialsekreterarnas och boendepersonalens arbetssituation är svår både psykiskt och praktiskt, vilket kan påverka personalen negativt. Socialstyrelsen ser ett stort behov av mer stöd till personalen inom socialtjänsten för att de ska kunna hantera sitt arbete (Socialstyrelsen 2017).

4. Tidigare forskning

Detta kapitel är uppdelat i fyra avsnitt, varav de tre första avsnitten sammanfattar tidigare studier och det sista avsnittet syftar till att förklara studiernas relevans och forskningskontext i relation till detta examensarbete. Det första avsnittet (4.1) benämns *Liv i kollektiv* och undersöker relationen mellan ensamkommande och personalen. Det andra avsnittet (4.2) benämns *Samverkan bland professionella gällande ensamkommande* och undersöker samarbetet mellan olika professionsgrupper gällande återvändandet av ensamkommande. Det tredje avsnittet (4.3) benämns *Stressrelaterad ohälsa och arbetstrivsel* och undersöker dessa aspekter hos personal och chefer inom socialtjänsten. Det fjärde avsnittet (4.4) benämns *Forskningskontext* och anger studiernas resultat, svagheter, kunskapsluckor, relevans för det sociala arbetet och detta examensarbete, samt omfattar en jämförande del (4.4.1).

Det är väsentligt att poängtera motiven bakom valet av tidigare studier. Den tidigare forskningen om personal på boenden för ensamkommande ungdomar är begränsad. I de studier som boendepersonal behandlas ligger det huvudsakliga fokuset på de ensamkommandes situation. Litteraturgenomsökningen har således inneburit svårigheter i att hitta studier som undersöker boendepersonalens mående och arbetssituation. Boendepersonalens arbetssituation innebär samarbete och kontakt med flera olika instanser som gode män, skola, vård, socialsekreterare m.m. utöver den självklara delen i arbetet med att stödja ungdomarna på boendet. Eftersom boendepersonalens arbetssituation är synnerligen mångfacetterad belyser valet av tidigare studier enbart vissa aspekter av deras arbete som relationen med ungdomarna, samarbetet med andra professioner samt arbetstrivsel, men har som mål att ge en tillräcklig och relevant forskningsgrund.

4.1 Liv i kollektiv

Studien är skriven av Åkerlund och handlar om ensamkommande ungdomars erfarenheter av att bo på institution i Sverige. Insamlandet av empiri för denna avhandling har skett genom etnografiskt fältarbete med fokus på deltagande observation där forskaren har skrivit fältanteckningar, samtalat och intervjuat

personal samt ungdomar på två olika boenden. Studiens syfte var att undersöka hur vardagslivet ser ut för ensamkommande som bor på institution, och hur relationerna de skapar manifesterar sig. De mer precisa frågeställningarna behandlade hur mening skapas på institutionen mellan ungdomar och personal, samt hur de sociala mönstren på institutionen etableras och utvecklas (Åkerlund 2016:5-6).

Resultaten visade det fanns en del likheter med behandlingshem vad gäller rutiner, då personalen ansåg att rutiner är viktigt för att ensamkommande ska få en meningsfull vardag. Studiens resultat visade även att personalen hade olika förhållningssätt, men att de alla hade en vardagsnära omsorg gentemot ungdomarna. Personalens omsorg kom till uttryck på tre olika sätt; genom en känslomässig omsorg där personalen samtalande med ungdomarna om deras mående, praktisk omsorg där personalen hjälpte ungdomarna med praktiska saker, och genom fysisk närhet (Åkerlund 2016:94-96).

I studien framkom det även resultat som visade att de ensamkommande valde ut vissa ur personalgruppen som de ville ha mer personliga samtal med. Valet baserades på vilken personal som verkade öppen för samtal samt om de kunde få utrymme att uttrycka sina tankar, känslor och minnen. Forskaren konkluderade med att detta var ett sätt för ungdomarna att skapa mening och föra ihop deras gamla liv med deras nya liv. Personalen användes således som en möjlighet till utveckling och som hjälp för att hantera deras nuvarande situation (Åkerlund 2016:96-97).

4.2 Samverkan bland professionella gällande ensamkommande

En annan svensk studie, av Sundqvist m.fl., undersökte samverkansmönstret bland svenska professionella aktörer i arbetet med ensamkommandes återvändande. Undersökningen utgjorde en explorativ/kvalitativ fallstudie och omfattade 20 intervjuer med fyra professionella yrkesgrupper som samarbetade om repatrieringsprocessen av flyktingbarn, d.v.s. att återföra flyktingar till hemlandet. Datainsamlingsmetoden i studien valdes utifrån ett bekvämlighetsurval och bestod av fyra socialarbetare, fem gränspoliser samt två handläggare från Migrationsverket, där samtliga yrkesverksamma hade en genomsnittlig arbetserfarenhet på minst två år (Sundqvist m.fl. 2016:901-902,905-906).

Studiens resultat visade att Migrationsverkets personal, vars kontakt med barnen ansågs vara begränsad, såg ett mindre behov av samarbete än övriga professionsgrupper. Socialarbetarna såg ett behov av teoretiskt samarbete, men verkade inte kunna samarbeta i praktiken – trots förordningar (Regeringshandling, 2002/03:53, citerad i Sundqvist m.fl. 2016:912). Gränspoliserna uttryckte ett behov av ett nära samarbete med samtliga inblandade professioner i syfte att upprätthålla en värdig verkställighetsprocess för barnet. Resultaten visade således att samarbetsnivån bland yrkesverksamma var låg samt att det inte förelåg några exempel på samverkan på en integrationsnivå. Författarna menade dock att resultaten kunde förklaras utifrån brist på kunskap om samarbete (ibid.).

Tematiseringen i studien avslöjade flera nivåer av samarbete och tre typer av arbetsmönster: teamworksmönstret, isoleringsmönstret samt det känslomässiga arbetsmönstret. Strategierna för de två sistnämnda resulterade i minskat samarbete jämfört med strategierna hos den teamworks-fokuserade gruppen, vilka hade större möjligheter verka i barnets intresse. Tematiseringen visade följaktligen att styrkan hos de teamwork-fokuserade professionsgrupperna låg i deras motivation att samarbeta med andra yrkesverksamma (Sundqvist m.fl. 2016:912-913).

Sammanfattningsvis kan det skrivas att studiens huvudresultat var ett påtagligt lågt samarbete bland olika yrkesgrupper. Författarna avslutar undersökningen genom att skriva att ytterligare forskning är nödvändig, exempelvis genom undersökningar som syftar till att fördjupa förståelsen av hur personalen som arbetar med barnrepatieringsprocessen upplever sin psykiska hälsa samt hur det influerar deras arbetsuppgifter (Sundqvist m.fl. 2016: 914).

4.3 Stressrelaterad ohälsa och arbetstrivsel

Denna studie utgjorde en delstudie inom ramen för forskningsprojektet ”*Villkor, dilemman och strategier - stressorer i socialtjänsten och dess samband med styrformer*” som genomförts i samarbete med Akademikerförbundet SSR och Fackförbundet Vision. Undersökningen utgick från olika yrkesgrupper inom socialtjänsten, vilka bedömes vara särskilt utsatta pga. olika psykosociala samt

organisatoriska faktorer i relation till hälsorelaterade aspekter (Welander m.fl. 2017:9-12).

Studien undersökte således de psykosociala kraven samt den psykosociala arbetsmiljön, där det sistnämnda ämnet inbegrep resursfrågor och dess tillgänglighet, krav, organisationsfaktorer samt stressrelaterad ohälsa. Studien syftade till att undersöka skillnader och likheter mellan olika yrkesgrupper inom socialtjänsten, avseende bakgrundsfaktorer samt upplevelser av arbetsmiljöfaktorer. Vidare syftade studien till att undersöka betydelsen av de psykosociala kraven och den psykosociala arbetsmiljön för respektive yrkesgrupps stressrelaterade ohälsa och arbetstrivsel (Welander m.fl. 2017:10,12).

Arbetsituationen inom socialtjänsten 2017 beskrivs av studien som särskilt problematiskt med hänseende till arbetsvillkor, stressrelaterad ohälsa samt höga ohälsotal. Mot bakgrund av detta erhåller studien relevans i förhållande till organisationen, ohälsa samt arbetstrivsel. Undersökningens resultat visade att rimliga arbetskrav samt öppenhet inom organisationen har en stor betydelse för ohälsa samt arbetstrivsel hos personalen (Welander m.fl. 2017:8).

Författarna avslutar studien med att hänvisa till Arbetsmiljöverkets nya föreskrifter om organisatorisk och social arbetsmiljö med en förhoppning om att studiens resultat ska kunna leda till förändring gällande arbetsvillkor, arbetsbelastning, motstridiga krav samt oskäliga arbetsuppgifter (Welander m.fl. 2017:24).

4.4 Forskningskontext

Studien *Liv i kollektiv* är relevant för det sociala arbetet då en stor del av de ensamkommande bor på boenden. Studien beskriver ensamkommandes vardagsliv samt hur relationerna mellan dem och boendepersonalen ser ut. Studiens styrkor ligger i att den ger läsaren en inblick i hur det är att bo på institution för ensamkommande, och hur deras begränsade nätverk byggs upp runt deras relationer med varandra samt med personalen. I förhållande till vårt examensarbete är studien av vikt då den analyserar hur boendepersonalen arbetar för att skapa trygga vuxenrelationer med ungdomarna, samt att boendepersonalen har stor betydelse för

att skapa en hemlik miljö på institutionen. En svaghet i studien är dock att det är begränsat hur mycket fokus som läggs på att undersöka relationerna mellan boendepersonalen och ungdomarna. Fokuset ligger snarare på att analysera relationerna i förhållande till vardagslivets praktiska sysslor, och inte på det känslomässiga stödet som personalen erbjuder ungdomarna.

Studien *Samverkan bland professionella gällande ensamkommande* belyser samarbetsproblem som föreligger mellan olika yrkesgrupper, genom att studera hur olika socialarbetare agerar och samarbetar med varandra. Att studien omfattar olika yrkesgrupper möjliggör en djupare förståelse för komplexa fenomen, vilket författarna menar utgör en styrka i studien. Författarna poängterar dock att studien är begränsad samt att en vidareutveckling av studien hade kunnat behandla personalens upplevelser av sin hälsa i förhållande till sitt arbete. Gällande det sociala arbetet erhåller studien stor relevans, då personalens ageranden har en stor påverkan på de ensamkommande. I förhållande till vårt examensarbete erhåller studien betydelse då den behandlar socialarbetares praktiska arbete i relation till ensamkommande, dock omfattas inte socialarbetarnas upplevelser av arbets-situationen samt mående pga. denna. Detta kan utgöra en svaghet i studien, då socialarbetarnas praktiska arbete endast beskrivs och tematiseras istället för att förklaras utifrån mående och aktuell arbetssituation.

Studien *Stressrelaterad ohälsa och arbetstrivsel* omfattar en väsentlig verksamhet inom det sociala arbetet, nämligen socialtjänstens personal, och erhåller därmed relevans inom området. En styrka med studien är att den lyckats klarlägga organisationens påverkan på de anställda inom socialtjänstens verksamhet. En begränsning med studien är att den inte behandlar hur de organisatoriska faktorerna inom socialtjänsten påverkar andra verksamheter, konsekvenser på andra nivåer berörs således inte. Studien inbegriper vidare anställda som arbetar med myndighetsutövning. Dessa personer har sannerligen kontakt med klienter, dock inte ett lika klientnära arbete såsom boendepersonalen. Studien bildar en del av vår uppsats forskningskontext eftersom att författarna åskådliggör den psykosociala miljöns betydelse i relation till personal, detta står i linje med vår uppsats samt dess syfte och frågeställningar.

4.4.1 Jämförelse

Ovannämnda studier skiljer sig åt vad gäller syfte och forskningsområde. Tillsammans analyserar studierna målgruppen ensamkommande, samverkan mellan olika professioner samt organisatoriska faktorerers inverkan på personalen. Innehållet i studierna har således en direkt korrelation till innehållet i vår uppsats. En ambition med vår uppsats är att fylla vissa kunskapsluckor. Följande aspekter kan nämnas i relation till den tidigare forskningen;

- Åkerlunds studie problematiserar relationen mellan ensamkommande och boendepersonalen utifrån det praktiska arbetet. I denna uppsats undersöks hur personalens psykiska hälsa påverkas av den relationen.
- Sundqvist m.fl. skriver i slutet av sin studie att en vidareutveckling gällande personalens upplevelser av sin hälsa i relation till sitt arbete behövs. Detta utgör essensen i vår uppsats.
- Studien skriven av Welander m.fl. problematiserar personalens arbetssituation i relation till arbetsvillkor samt stressrelaterad ohälsa, vilket står i analogi med vår studie. En vidareutveckling görs i denna uppsats utifrån hur organisatoriska faktorer inverkar på personalens mående, baserat på hur personalen upplever sin arbetssituation.

Det bör förtydligas att ovanstående studier erhåller relevans och omfattar väsentliga infallsvinklar inom området för socialt arbete. Att kunskapsluckor förekommer bör förstås som en naturlig del av en forskningsprocess där avgränsningar måste göras, vilket resulterar i att vissa aspekter utesluts. Genom att skriva forskningens begränsningar kan andra studier arbeta för att fylla dessa luckor, vilket utgör en ambition i vår uppsats.

5. Teoretiskt ramverk och begrepp

Detta kapitel består av fyra huvudavsnitt. Det första avsnittet (5.1) förklarar begreppet KASAM, det andra avsnittet (5.2) förklarar begreppet coping, och det tredje avsnittet (5.3) förklarar modellen krav/kontroll.

Det fjärde avsnittet (5.4) benämns *Sammanställning av det teoretiska ramverket* och förklarar hur begreppen och modellen förenas samt kombineras i detta examensarbete. Avsnittet innehåller vidare en motivering till varför begreppen/modellen har valts samt deras styrkor och svagheter.

5.1 KASAM

KASAM, eller *känsla av sammanhang*, är ett begrepp utvecklat av Aaron Antonovsky som syftar till att besvara vilka *generella motståndsresurser* (GMR) som gör det möjligt för människor att hantera olika stressorer. Generella motståndsresurser kan exempelvis vara socialt stöd, pengar, kulturell stabilitet eller jagstyrka. Antonovsky menar att alla generella motståndsresurser har en gemensam nämnare, nämligen att de gör de olika stressorerna begripliga, vilket med tiden bidrar till en känsla av sammanhang. KASAM innebär en inställning till att världen är förutsägbar där saker och ting kommer att lösa sig till det bästa (Antonovsky 1991:12-13). KASAM består av tre komponenter; *begriplighet*, *hanterbarhet* samt *meningsfullhet*.

Innebörden i *begriplighet* är i vilken grad en individ uppfattar yttre och inre stimuli som tydlig och strukturerad information, i motsättning till att uppfatta det som oförklarligt brus. Individer med en stark känsla av begriplighet har en hållning om att framtida stimuli kommer vara förutsägbara eller möjliga att förklara, vilket gör att även negativa stimuli kan göras begripliga. *Hanterbarhet* kännetecknas av att individen ser på upplevelser i livet som erfarenheter och utmaningar som är möjliga att hantera. Om en individ har en hög känsla av hanterbarhet kommer den kunna hantera livets utmaningar och förlita sig på att saker löser sig, utan att ha en känsla av att livet är oräddvist. Komponenten *meningsfullhet* lägger vikt på att känna

delaktighet och påverkan på de faktorer som skapar individens dagliga erfarenheter samt öde. Meningsfullhet innebär att en individ känner att det finns en känslomässig innebörd i livet och att utmaningar i livet är värda att lägga energi på (Antonovsky 1991:39-41).

5.2 Coping

Enligt Lazarus och Folkmans (1984) teori om stress definieras psykologisk stress som ett visst förhållande mellan en individ och omvärlden som upplevs som krävande och som individen känner sig inkapabel att hantera, vilket påverkar individens mående. *Coping* är ett begrepp inom stressteorin och utgör den mekanism som individen använder vid stressituationer för att hantera kraven från omvärlden. Begreppet coping definieras som beteendemässiga och kognitiva metoder för att hantera yttre och inre krav som överskrider de tillgängliga resurser individen besitter. Coping-strategierna varierar kontinuerligt för att individen ska kunna anpassa sig till varje situation. Coping är därmed en skiftande process som varierar beroende på det aktuella förhållandet mellan individen och omvärlden (Lazarus & Folkman 1984:19,141-142).

Coping-strategier kan delas in i två huvudkategorier; *emotionsfokuserade* former av coping och *problemfokuserade* former av coping. De emotionsfokuserade formerna inkluderar bland annat olika strategier för att minska graden av upplevd stress som exempelvis undvikande eller distanserande beteende, eller genom att omvandla negativa händelser till något positivt. En annan typ av emotionsfokuserad strategi är att öka den emotionella stressen då vissa individer måste må ännu sämre för att sedan kunna må bättre. De använder alltså stressen som ett sätt att mobilisera sig för att sedan ta tag i problemet som stressar dem. Anledningen till att individen använder emotionsfokuserade coping-strategier är för att bibehålla hopp och fortsätta vara positiv, vilket individen uppnår genom att förneka fakta, vägra att erkänna något hemskt som hänt m.m. (Lazarus & Folkman 1984:150-151).

De problemfokuserade formerna av coping innebär att individen först försöker definiera vad problemet är samt reflektera över olika lösningar utifrån för- och nackdelar, för att slutligen välja en lösning att agera utifrån. Problemfokuserade

strategier kan delas in i två där vissa är orienterade mot individen själv och andra mot omvärlden. Strategierna som berör individen själv inkluderar strategier för att höja motivationen eller genom att ändra tankesättet, exempelvis att hitta andra sätt att känna tillfredsställelse, utveckla nya beteendemönster, lära sig något nytt eller reducera graden av egocentrering. Strategier som är omvärldsorienterade inkluderar strategier för att förändra resurser, barriärer, omvärldens press eller liknande faktorer som bidrar till stress. De två huvudkategorierna inom problemfokuserade strategier har som syfte att hjälpa individen att hantera och lösa problemet, vilket leder till minskad stress (Kahn et al. 1964 i Lazarus & Folkman 1984:152).

5.3 Krav/kontroll-modellen

Krav/kontroll-modellen förklarar hur psykologiska krav, färdigheter och kontroll över arbetsuppgifter kan få konsekvenser för hälsan och måendet beroende på strukturen i arbetet (Karasek & Theorell 1990:31). Modellen består av två aspekter; kravaspekten och kontrollaspekten. Kravaspekten utgår från till vilken grad en individ upplever höga krav i sitt arbete, medan kontrollaspekten tar utgångspunkt i om individen upplever sig ha en påverkan på arbetssituationen (Währborg 2009:91-92).

Ovanstående aspekter kombineras sedan för att förklara en viss arbetssituation där fyra olika utfall möjliggörs. Den första arbetssituationen benämns *spänd*, vilket är kombinationen av högt ställda krav och lågt inflytande över arbetssituationen. En individ som har denna arbetssituation riskerar psykiska besvär, exempelvis oro, depression eller utmattning. Den andra typen av arbetssituation är *aktiv*, där kombinationen är högt ställda krav och en hög grad av påverkansmöjligheter i arbetet. Även om denna typ av arbete är krävande är det ändå dessa individer som är mest aktiva på sin fritid och känner sig tillfreds med sitt arbete. Individer med aktiva arbeten tenderar att känna sig motiverade samt lär sig och utvecklas på arbetet (Karasek & Theorell 1990:31-32,35).

Den tredje arbetssituationen, *avspänd*, kännetecknas av låga krav och högt inflytande över arbetssituationen. Kombinationen har en minskad risk för psykiska besvär då individer som arbetar under sådana förhållanden har möjlighet att möta

arbetsuppgifterna på ett optimalt sätt eftersom de har relativt få arbetsuppgifter. Individer med arbeten med kombinationen låga krav och hög kontroll är hälsosammare och gladare än genomsnittet. Den sista arbetssituationen benämns *passiv* och är kombinationen av låga krav och låg kontroll över arbetssituationen. Kombinationen kan leda till brist på motivation för arbetet, vilket i förlängningen påverkar produktiviteten som riskerar att bli lägre. Risken för psykiska besvär är inte högre för individer som arbetar under dessa förhållanden eftersom den låga graden av krav inte bidrar till att aktivera stressorer (Karasek & Theorell 1990:36-39).

Krav/kontroll-modellen kan kompletteras med ytterligare en faktor, nämligen *socialt stöd*. Det finns olika typer av socialt stöd, exempelvis socioemotionellt stöd på arbetsplatsen som minskar risken för psykiska besvär, eller instrumentellt socialt stöd där individen kan få hjälp med arbetsuppgifterna av kollegor (Karasek & Theorell 1990:70-71). Ett socialt stöd på arbetsplatsen kan alltså minska risken för både stress och psykiska besvär (Währborg 2009:92).

5.4 Sammanställning av det teoretiska ramverket

Vid val av teorier har vi utgått från vår empiri för att vara säkra på att de valda teorierna går att applicera på vårt material. Jacobsen (2012) definierar teorier som en förenkling av komplex verklighet och består av en redogörelse för hur olika företeelser hänger samman och på vilket sätt de gör det (Jacobsen 2012:279). Anledningen till val av teorier i vår uppsats är att de kan bidra till att förklara vårt resultat utifrån olika aspekter. KASAM och coping rör sig huvudsakligen på individnivå och försöker förklara varför en individ har en stark eller svag känsla av sammanhang, respektive vilka coping-strategier individen använder vid stress. Krav/kontroll-modellen berör faktorer som verkar på strukturell nivå, mer specifikt faktorer som har med arbetsmiljö och organisering av arbetet att göra. Modellen syftar till att förklara hur arbetsförhållanden är avgörande för hur en individ mår i sitt arbete.

Begreppen och modellen fungerar överlappande i relation till vår uppsats, och är företrädesvis anledningen till varför vi valt dessa. KASAM bidrar till att, med hjälp av de tre komponenterna, förklara varför boendepersonalen upplever psykiska

besvär (relevant för frågeställning 1) med fokus på den hopplöshet och maktlöshet som många av respondenterna beskriver. En svaghet med begreppet i relation till vår uppsats är att det kan vara svårt att avgöra huruvida deltagarna upplever begriplighet, hanterbarhet och/eller meningsfullhet. Begreppet coping kan användas för att förklara hur boendepersonalen hanterar de upplevda psykiska besvären, eller varför vissa inte lider av några besvär alls, vilket är väsentligt för frågeställning 2. En svaghet är, i likhet med KASAM, att vi pga. val av kvantitativ metod inte har någon djupare information gällande hur boendepersonalen försöker hantera den stress de utsätts för, vilket försvårar tolkningen av respondenternas användande av olika coping-strategier.

Krav/kontroll-modellen bidrar till att belysa de organisatoriska faktorerna, i synnerhet kopplat till frågeställning 3, och hur dessa påverkar boendepersonalens mående. Modellen illustrerar några faktorer som är av betydelse för förklarandet av respondenternas upplevelse av deras arbetsmiljö, och kan med hjälp av fokuset på kontroll och arbetskrav förklara organisatoriska aspekters betydelse för det psykiska måendet. En svaghet som vi ser i förhållande till vår studie är i vilken grad det går att utläsa något om kontroll och krav ur materialet. Slutligen vill vi påpeka att även om begreppen och modellen i relation till vår uppsats är överlappande, anser vi ändå att de hänger ihop friktionsfritt eftersom de förklarar olika förhållanden – vilket utgör en fördel vid användningen av dessa i kombination.

6. Metod och material

Detta kapitel är uppdelat i tio huvudavsnitt. Det första avsnittet (6.1) benämns *Forskningsdesign* och anger uppsatsens typ av studie. Det andra avsnittet (6.2) benämns *Litteratursökning och källkritik* och beskriver litteraturgenomgången för den tidigare forskningen samt källkritiska principer.

Det tredje avsnittet (6.3) benämns *Urvalsprocess* och omfattar arbetsprocessen som ledde till fram till insamlingen av urvalet. Avsnittet innehåller underrubrikerna *Urvalsstrategi och urvalsstorlek* (6.3.1) samt *Bortfall* (6.3.2). Det fjärde avsnittet (6.4) benämns *Datainsamling* och omfattar en beskrivning av utformningen av webbenkäten samt dess innehåll. Underrubriken (6.4.1) benämns *Pilotstudie* och beskriver teststudien samt dess erfarenheter.

Det femte avsnittet (6.5) benämns *Bearbetning* och beskriver analysprocessen i statistikprogrammet SPSS. Det sjätte avsnittet (6.6) benämns *Studiens tillförlitlighet* och berör studiens validitet samt reliabilitet. Det sjunde avsnittet (6.7) benämns *Forskningsetiska överväganden* och beskriver forskningsetiska principer, krav och perspektiv i relation till studien. Det åttonde avsnittet (6.8) benämns *Förförståelse* och beskriver vår medvetenhet och våra drivkrafter i relation till ämnet i studien.

Det nionde avsnittet (6.9) benämns *Metodreflektion* och problematiserar olika beslut som fattats under metodprocessen i studien. Det tionde avsnittet (6.10) benämns *Vetenskapsteoretisk diskussion* och syftar till att problematisera kunskapsteoretiska överväganden. Det sista avsnittet (6.11) benämns *Uppsatsens vidare disposition* och beskriver uppsatsens fortsatta innehåll.

6.1 Forskningsdesign

Valet av metod för insamlandet av empiri hänger ihop med vilket syfte och vilka frågeställningar som studien utgår ifrån. De frågor som ställs behöver besvaras, antingen genom ord eller siffror, samt bearbetas och analyseras. Vid frågor som rör

kvantifiering gäller att bearbetningen sker kvantitativt, medan frågor som rör karaktären av en företeelse bearbetas kvalitativt (Patel & Davidson 2003:51-52). Vår första frågeställning innehåller orden i hur stor utsträckning, vilket betyder att frågan syftar till att mäta något kvantitativt. Den andra frågeställningen syftar till att jämföra olika variabler, vilka mäts kvantitativt. Den tredje frågeställningen är också avsedd att kvantifieras. Dock utgår alla våra frågeställningar från boendepersonalens upplevelser, vilket också kan definieras som kvalitativt. Enkäter kan användas för insamlande av både numeriska och verbala svar (ibid.). Eftersom att våra frågeställningar är kvantitativa men kvalitativt präglade valde vi att genomföra en webbenkät (se bilaga 2) som undersökningsinstrument.

Forskningsdesignen för vår studie är tvärsnittsstudie som kännetecknas av att den går på bredden och undersöker verkligheten vid en viss tidpunkt och/eller undersöker om det finns någon korrelation mellan olika fenomen vid en viss tidpunkt. (Jacobsen 2012:70,72-73). Frågeställningarna i vår studie syftar till att undersöka verkligheten vid den tidpunkt då studiens deltagare besvarar enkäten, samt deltagarnas upplevelser av deras arbetssituation och omfattningen av upplevd stress/psykisk ohälsa i arbetet. Länk till webbenkäten skickades ut till boendena via mail den 24:e oktober och det var möjligt att besvara enkäten fram tills den 15:e november.

Frågeställning 1 och 2 mäter huvudsakligen omfattning men frågeställning 2 undersöker också om det finns någon korrelation mellan olika bakgrundsvariabler. Frågeställning 1 och 2 besvaras lämpligen med beskrivande statistik, exempelvis frekvensfördelningar eller jämförelser. Frekvenstabeller används för att visa hur svaren fördelar sig mellan de olika svarsalternativen både i antal svar samt vad det utgör i procent (Eliasson 2006:78). Jämförelserna görs genom korstabeller som kombinerar svarsalternativ och visar fördelningen av antalet svar för varje kombination (se avsnitt 6.5).

För att kunna besvara frågeställningarna krävs det vidare en analys av svaren på enkätens öppna frågor i tillägg till de slutna enkätfrågorna. Bell (2000) beskriver att bearbetningen av öppna frågor vanligen görs genom att tematisera svaren och sedan göra en innehållsanalys (Bell 2000:171). Flertalet av de öppna frågorna i

enkäten är redan tematiserade på förhand, då de i enkäten har sorterats in under kategorierna “bakgrund”, “upplevelser av arbetssituationen” samt “verksamheten”, vilket underlättar vid bearbetningen av empirin. Frågorna under varje kategori berör sålunda samma tema.

6.2 Litteratursökning och källkritik

En litteraturgenomgång kan definieras som ett urval av tillgängliga dokument om ett specifikt ämne som skrivs utifrån en särskild ståndpunkt, i syfte att uppnå vissa mål eller uttrycka vissa uppfattningar (Hart 1998 i David & Sutton 2016:61). Litteratursökningen i relation till den tidigare forskningen har genomförts på en nätbaserad söktjänst, närmare bestämt *Supersök* i Göteborgs universitetsbibliotek som använder sig av 565 olika databaser (Göteborgs universitetsbibliotek, 2015). Litteratursökningar i *Supersök* kan avgränsas utifrån följande premisser: Tillgänglighetsform (vetenskapliga tidskrifter, onlinetexter eller bibliotekets samlingar), publikationstyp (tidskriftsartiklar, avhandlingar, böcker m.m.), publikationsår, bibliotek samt språk. Sökningen kan utöver ovannämnda avgränsningar sorteras utifrån relevans, datum, författare och titel.

Sökningen i denna studie har skett utifrån följande nyckelord: ”*ensamkommande*”, ”*asylsökande*”, ”*personal*”, ”*boende*”, ”*HVB*”, ”*stress*”, ”*arbetsmiljö*”, ”*psykisk ohälsa*”, ”*hälsa*”, ”*mående*”, ”*arbetsvillkor*”, ”*arbetsbelastning*” samt ”*organisation*”. Dessa nyckelord har skrivits in i *Supersök*, dels för sig men också i kombination med varandra. Nyckelorden valdes ut då en korrelation till undersökningen syfte ansågs föreligga. Litteratursökningen har avgränsats gällande publikationstyp till att endast omfatta vetenskapliga artiklar samt avhandlingar. Sökningarna resulterade i ett stort antal träffar, vilka har sorterats utifrån relevans i förhållande till studiens syfte.

En viktig distinktion beträffande källor brukar urskiljas utifrån begreppen primär- och sekundärkällor, där det förstnämnda utgör förstahandsrapporteringar och det sistnämnda omfattar allt annat (Patel & Davidson 2003:65). Denna distinktion har genomsyrat litteratursökningen utifrån de avgränsningar som gjordes i relation till publikationstyp. Eftersom att materialet har begränsats till att endast gälla

vetenskapliga artiklar/avhandlingar består kapitlet om tidigare forskning av enbart primärkällor. Det bör poängteras att den tidigare forskningen som presenteras i denna studie behandlar studiens frågeställningar i vissa avseenden, dock har inte universitetsbiblioteket kunnat hitta en studie med samma syfte/frågeställningar som detta examensarbete.

6.3 Urvalsprocess

Det föreligger ingen tillgänglig information om varken namn på eller antal boenden för ensamkommande. Brist på information tedde sig således vara en svårighet i studiens början. Det första försöket att få tillgång till informationen bestod av mailkontakt med varje kommun inom Västra Götalands län (49 kommuner) där en kort redovisning beträffande studiens beskaffenhet redovisades. Responserna skiljde sig mellan olika kommuner, där en majoritet ansåg att sekretess förelåg vid utlämnande av uppgifter. Då motiveringen till sekretessbedömningarna skilde sig åt, krävde detta steg juridisk rådgivning. Vid mailkontakt med Therese Bäckman, doktor på den Juridiska Institutionen vid Göteborgs universitet, framgick det att det idag föreligger en oenighet gällande sekretessfrågan som än inte prövats på högsta instans. Sekretess ansågs vidare föreligga i vissa fall, mot bakgrund av utsatthetsrisken gällande brott. Therese föreslog därför kontakt med tillsynsmyndigheten Inspektionen om vård och omsorg [IVO] (Personlig kommunikation, 10 oktober 2017).

En begäran om information om namn och antal boenden för ensamkommande inom länet gjordes till IVO via telefonkontakt, vilket besvarades av IVO-inspektören Åsa Dalman i form av ett åttasidigt dokument med namn till samtliga boenden samt kontaktuppgifter till respektive chef/föreståndare (Personlig kommunikation, 10 oktober 2017). Av dokumentet kunde 319 boenden utläsas där samtliga 49 kommuner ingick. Av dessa 319 togs 38 boenden bort då vi fick information om att de hade lagts ner eller inte hade möjlighet att delta. Kvar på listan var således 281 boenden varav 157 var kommunala boenden och 124 privata boenden.

6.3.1 Urvalsstrategi och urvalsstorlek

Studien består av en webbaserad enkätundersökning riktad mot boendepersonal på boenden för ensamkommande inom Västra Götalands län. Boendepersonalen utgör därav studiens population. Med population menas de fall som studien syftar till att undersöka. När populationen är för stor för att varje enskilt fall ska undersökas måste en representativ grupp väljas, denna grupp utgör studiens urval (David & Sutton 2016:193). Eftersom att populationen i denna studie inte är omfattande i den mån att varje enskilt fall inte kan studeras har inget urval gjorts, dock har populationen avgränsats.

Populationen har avgränsats i det avseendet att det endast gäller boendepersonal som arbetar med de ensamkommande på privata eller kommunala stödboenden eller HVB. En urvalsavgränsning har således skett gentemot chefspositioner samt övrig personal som arbetar med städning, matlagning och dylikt. Vidare har en avgränsning skett i relation till det geografiska urvalet, där bara boenden inom Västra Götalands län ingår.

6.3.2 Bortfall

Bortfallet innebär en felkälla som inte behandlar urvalsprocessen utan som uppstår i relation till respondenterna (Bryman 2011:179). Denna studie baseras på boendepersonal där kontakten till populationen har skett genom boendenas föreståndare/chefer. Särskilt problematiskt vad gäller bortfallet är att populationens storlek är okänd, det föreligger ingen tillgänglig information om hur många anställda som varje boende har – och därmed inte heller deras personliga egenskaper (exempelvis köns- och ålderskategorier).

Det framgår olika typer av bortfall i den metodologiska litteraturen. Ett vanligt bortfall är att respondenter inte vill delta, eller att respondenterna deltar delvis genom att svara på en del av frågorna. Detta är särskilt problematiskt då svaren från dessa respondenter som valt att inte delta kan vara viktiga att studera (Bryman 2011:181). Det kan exempelvis vara så att respondenterna som har valt att delta i enkätundersökningen är dessa respondenter som upplever mest stress och psykiska besvär, medan de som valt att inte medverka i studien eventuellt inte upplever någon stress eller psykiska besvär. Denna form av bortfall är aktuell i vår studie eftersom

att populationens storlek är okänd, det är således omöjligt för oss att med säkerhet veta hur många personer som valt att inte medverka i enkätundersökningen. Bryman skriver att om populationen är känd av forskaren och denne har data om de respondenter som inte är tillgängliga, kan forskaren kontrollera i vilken utsträckning de som svarat skiljer sig från resterande i populationen (ibid.). Denna möjlighet faller emellertid bort i vår studie eftersom att populationens storlek är okänd.

Ytterligare en form av bortfall är det interna bortfallet, som berör felaktigheter gällande den data som har insamlats (Bryman 2011:320). Vid internetbaserade enkätundersökningar kan det interna bortfallet minskas. Exempelvis kan deltagare som inte svarat på alla frågor hänvisas till att svara på dem (David & Sutton 2016:205). Att undvika ett internt bortfall är möjligt för oss att genomföra, med stöd av vårt enkätprogram kan vi veta vilka enkäter som endast genomförts delvis. Av de 136 inkomna enkäterna har 122 genomförts från början till slut. Enkäter som inte var färdiga har tagits bort från analysen i syfte att undvika ett internt bortfall.

Fyra bortfallsformer kan nämnas i relation till enkätundersökningen: gamla eller felaktiga e-postadresser, spamfilter samt fulla e-postlådor (Troost 2007:135). Det föreligger ingen kontroll gällande om enkäten har skickats till gamla/felaktiga e-postadresser eller om vissa boenden har ett speciellt e-postfilter. Eftersom att enkäten har skickats till chefer/föreståndare är fulla e-postlådor inte ett problem, då det föreligger ett reglerat ansvar att svara och läsa e-post. Dock finns det en risk att övriga anställda inte följer denna riktlinje, och att enkäten därför inte når ut till dem. Vidare bör det framhåvas att bortfallet också kan vara beroende av att cheferna/föreståndare inte skickar vidare enkäten, redan vid första steget kan det följaktligen ha skett ett stort bortfall.

En påminnelse är ett verktyg som kan användas för att minska bortfallet (Bryman 2011:231). Mot bakgrund av detta skickades en påminnelse till varje boende den 9:e november 2017, ungefär två veckor efter att enkäten skickades ut första gången. Påminnelser kan användas i syfte att uppmuntra dessa personer som egentligen avser att besvara frågorna (Troost 2007:109).

6.4 Datainsamling

Undersökningsinstrumentet för denna studie är en enkätundersökning. Beslut om enkätform fattades utifrån en för- och nackdel resonemang gällande möjligheterna att få störst antal svar, som slutligen utmynnade i en webbenkät. Vid webbenkätens utformande valdes www.webbenkater.com som enkätfunktion. Detta på grund av att de erbjuder kostnadsfria funktioner till studenter vid olika universitet.

Innan pilotstudien genomfördes upprättades ett informationsbrev (se bilaga 1) vars utformande följde av nedanstående kriterier. Informationsbrevet bör ha en rubrik, myndighetslogga, intresseväckande inledning, informativ och relevant information, studiens syfte samt innehåll, information om anonymitet samt konfidentialitet, information om hur materialet kommer att användas och bearbetas, kontaktuppgifter m.m. (Trost 2007:99-102). Efter pilotstudien upprättades även ett mail till respektive föreståndare där en sammanfattning av informationsbrevet skrevs.

Trost menar att frågor om frekvenser utgör kvantitativa studier och frågor för att förstå individens sätt att tänka utgör kvalitativa studier (Trost 2007:23). Vår uppsats syftar till att undersöka upplevelser, dock analyseras även frekvenser. Enkätundersökningen i vår studie ska därför förstås som en kvantitativ studie, med kvalitativa inslag. Vid frågeformuleringar brukar begreppen standardisering och strukturering definieras. Med standardisering menas den graden till vilken frågorna och situationen för respondenterna är densamma. Standardiserade frågor innebär en avsaknad av variation, en hög standardisering används ofta vid kvantitativa studier. Med strukturerade frågor menas frågor som har fasta svarsalternativ, är svarsmöjligheterna öppna så är frågorna ostrukturerade (ibid.:59,61).

Enkätundersökningen i denna studie består av 23 frågor (se bilaga 2). Enkätfrågorna karakteriseras av en hög standardisering, samt en kombination av en hög och en låg strukturering. Med detta menas att även om enkäten består av fasta svarsalternativ, finns det vid 18 av frågorna möjlighet till öppna svar där svarande kan fylla i rutan "annat" om de fasta svarsalternativen inte anses vara tillräckliga. Vidare är 5 av frågorna i enkäten öppna frågor som respondenterna måste besvara med öppna svar,

alternativt skriva att de inte vill svara eller dylikt. En hög standardisering innebär större komparationsmöjligheter, dock bör det poängteras att svarssituationen i vilken respondenterna svarar aldrig kan standardiseras i hög grad (Trost 2007:60).

Vid enkätfrågornas utformning är det väsentligt att språket är enkelt så att frågorna uppfattas på samma sätt av alla respondenter, vilket också leder till en hög grad av reliabilitet (Trost 2007:65). Enkätfrågorna i vår studie är korta, koncisa och omfattar inte följdfrågor. I en webbenkät kan kontrollfunktioner konfigureras så att alla svarsrutor måste vara är ifyllda (ibid.:131). Detta kan vara problematiskt då den svarande kanske inte vill svara på en särskild fråga, och väljer istället att inte besvara enkäten än att tvingas svara på den frågan. Vissa av enkätfrågorna i denna studie har gjorts obligatoriska trots riskerna för bortfall, detta pga. att dessa frågor är fundamentala för att frågeställningarna i studien ska kunna besvaras.

6.4.1 Pilotstudie

Pilotstudien testas på personer som motsvarar den riktiga undersökningsgruppen, alltså ska pilotstudien vara identisk med den riktiga undersökningsgruppen men i en mindre skala (Patel & Davidson 2003:58). Vår pilotstudie genomfördes på tre boendepersonal den 19:e oktober 2017 på ett kommunalt HVB för ensamkommande. Syftet med en pilotstudie är att testa undersökningsinstrumentet och hur undersökningen fungerar i praktiken (Olsson & Sörensen 2011:42). Boendepersonalen som studien testades på fick svara på enkäten på internet och ställa frågor om innehållet under tiden de besvarade enkäten.

Erfarenheterna från pilotstudien visade att tidsåtgången varierade från 5 till 15 minuter, och vi valde därför att informera framtida deltagare om att besvarande av enkäten tar ungefär 10 minuter. Alla frågorna i enkäten var från början obligatoriska, men vi fick ändra på detta efter pilotstudien då vissa av deltagarna inte ansåg att frågorna var relevanta för dem. Efter pilotstudien valde vi även att tillägga en öppen fråga om hur personalen upplever att de påverkas av de ensamkommandes situation, för att ge deltagarna möjlighet att själva belysa denna aspekt i deras arbete. Svaren från pilotstudien har inte inkluderats i vår empiri.

6.5 Bearbetning

Vid bearbetning av enkätsvaren har vi använt datorprogrammet SPSS för att göra materialet mer överskådligt. Webbenkätfrågorna utgör olika variabler som befinner sig på olika skalnivåer beroende på egenskaperna som karaktäriserar dem. Det kan särskiljas mellan fyra olika skalnivåer; (1) nominalskalan, (2) ordinalskalan, (3) intervallskalan samt (4) kvotskalan, där de två förstnämnda är kvalitativa och de sistnämnda är kvantitativa. Skalnivån avgör vilken statistisk analysmetod som är lämplig för analysen av data (David & Sutton 2016:189,407). Mot bakgrund av detta har vi gjort en omkodning av våra variabler och deras skalnivåer. Den vanligaste omkodningstekniken för databearbetning är omkodningar av kvantitativa variabler till kvalitativa variabler (ibid.:430). Variablerna i våra data består av olika skalnivåer, varför vi har valt att följa ovannämnda omkodningsteknik och koda om kvantitativa variabler till kvalitativa variabler. Exempelvis har vi kodat om åldersvariabeln (kvantitativ variabel med kvotskalenivå) till åldersgrupper (kvalitativ variabel med ordinalskalenivå). Vid omkodningen av de öppna svaren har vi gjort en efterkodning. Efterkodning innebär att svaren klassificeras i liknandekategorier som kodas om till variabler på nominalskalenivå (ibid.:230). Även icke-svar har kodats om.

Efter omkodningen har vi bearbetat data genom analyser av enskilda variabler i form av deskriptiv statistik. Denna analysmetod benämns univariat statistik och möjliggör en utläsning av tendenser i materialet. En univariat analys av kvalitativa variabler på nominal- och ordinalskalenivå leder till frekvenstabeller, vilka sedan framställs grafiskt i form av ett stapeldiagram eller pajdiagram (David & Sutton 2016:369). Vårt material har presenterats i form av frekvenstabeller samt diagram, detta pga. att en kvalitativ omkodning har gjorts. Utöver detta har en medelvärdesanalys presenterats gällande respondenternas ålder. Medelvärdet utgör ett centralmått som används för att sammanfatta fördelningen av värden för en variabel (ibid.:373).

Utöver bearbetningen av enskilda variabler har sambandsanalyser genomförts. David och Sutton förklarar samband i statistiska analyser som en observerad förändring i den oberoende variabeln (dvs. den förklarande variabeln) som

motsvarar en observerad förändring i den beroende variabeln (kriteriumsvariabeln). Begreppet orsakssamband används då den oberoende variabeln är orsaken, och den beroende variabeln är verkan (David & Sutton 2016:394). För att utläsa sambandsmönster måste variablerna således analyseras i kontrast med varandra, detta kallas för bivariat analys (Bryman 2011:326). Korstabeller används som analysmetod för att se relationerna mellan två kvalitativa variabler (David & Sutton 2016:394). Det föreligger ytterligare en analysform utöver den univariata- och bivariata analysformen, nämligen; den multivariata analysen. Denna analysform används för att analysera tre eller fler variabler (Bryman 2011:331). Vid undersökningen av samband har vi därför presenterat statistiska bivariata analyser i form av korstabeller, samt multivariata analyser i form av korstabulering.

För att hitta statistiskt signifikanta samband mellan variablerna har vi använt oss av Chi2-test, samt Fisher's Exact Test vid fyrfältstabeller. Vad som är statistiskt signifikant bestäms utifrån i vilken utsträckning resultaten kan generaliseras från stickprovet till populationen. Vid undersökningen av den statistiska signifikansnivån mellan två variabler, beräknas risken för att sambandet som hittats inte existerar (Bryman 2011:333,334). David & Sutton förklarar att ett Chi2-test tillämpas på en relation mellan två kvalitativa variabler varav minst en är en nominalskala. Chi2-testet fastställer om det föreligger tillräckligt med belegg från stickprovsdata för att med statistisk säkerhet kunna påstå att det finns en relation mellan två variabler (David & Sutton 2016:417). Fisher's Exact Test är ett test som oftast används vid korstabeller där den förväntade frekvensen av observationer i en cell är litet och/eller urvalsstorleken är liten, men det är giltigt vid alla urvalsstorlekar för att avgöra statistisk signifikans (Djurfeldt, Larsson & Stjärnhagen 2010:216-217).

6.5.1 Omkodning i relation till uppsatsens frågeställningar

Som tidigare skrivits har variabeln ålder kodats om, till tre olika åldersgrupper: 24-35 år, 36-50 år samt 51-65 år. Motiveringen till varför just dessa grupper har valts är att vi har, med inspiration utifrån Johan Cullberg, kategoriserat levnadsåren i: slutet av ungdomsåren/yngre medelålder, medelålder samt övre medelålder (Cullberg 2006:84,88,96,101).

Vid frågan om kön har ingen omkodning skett, då vi inte har fått något svar i det öppna svarsfältet om annan könsidentitet än kvinna eller man. Vid frågan om utbildningsbakgrund föreligger det tre fasta svarsalternativ samt ett öppet svarsalternativ i webbenkäten (se bilaga 2), dessa är: Genomförd grundskoleutbildning, genomförd gymnasieutbildning, samt examen från universitet/högskola med inriktning mot socialt arbete eller beteendevetenskap. Vid bearbetning av data har en omkodning gjorts och tre nya kategoriseringar bildats:

(1) Genomförd gymnasieutbildning: Kategorin förutsätter att personen tagit studenten, personer som har läst vidare studier som inte har lett till en examen innefattas av denna kategori. Av svaren på enkäten framgick att endast 1 person hade grundskoleutbildning som högsta genomförda utbildning. Då det endast gällde en person innebar detta en statistisk problematik, mot bakgrund av detta har deltagaren sorterats in under kategorin för genomförd gymnasieutbildning.

(2) Genomförd relevant eftergymnasial utbildning: Kategorin inbegriper dessa personer som har en universitetsexamen, högskoleexamen eller yrkesexamen vars utbildning anses vara relevant i förhållande till arbetet med ensamkommande, såsom utbildning till socionom, behandlingspedagog eller beteendevetare. Denna kategori inbegriper dock andra utbildningar som vi ansåg vara av relevans. I relevansbedömningen har vi utgått från beskrivning av respektive utbildning och yrke. Dessa utbildningsbeskrivningar som hade en korrelation till arbetet med ungdomar eller barn, utbildning inom psykiatri, pedagogik eller vidare former av människobehandlande utbildningar har vi bedömt vara relevanta i arbetet med ensamkommande.

(3) Genomförd icke-relevant eftergymnasial utbildning: Kategorin innefattar personer som har annan utbildning på högre nivå, men som vi ej anser vara relevant för deras nuvarande arbete. Dessa utbildningar är exempelvis civilingenjör, bibliotekarie, utbildningar inom företagsekonomi eller livsmedelstekniker.

Vidare omkodningar har gjorts i relation till övriga variabler, där omkodningen har skett numeriskt. Efterkodningen av de öppna svaren har varit enkelt att genomföra. Svaren kunde enkelt delas in i diagrammens eller tabellernas angivna kategorier, då

svarens innehåll var mycket likartade. Ytterligare redovisning om efterkodningen presenteras inte i det här arbetet, detta mot bakgrund av platsbristen.

6.6 Studiens tillförlitlighet

Tillförlitligheten i en studie förklaras utifrån begreppen reliabilitet samt validitet. Reliabilitet handlar om måttens/mätningarnas tillförlitlighet samt följdriktighet och behandlar frågan om huruvida resultaten från en undersökning är replikerbara, vilket förutsätter att tillvägagångssättet för undersökningen tydligt redovisas. Reliabiliteten i enkät-/tvärsnittundersökningar kan enkelt tillförsäkras genom att forskaren tydligt redogör för hur respondenterna har valts, hur måtten på begreppen har utformats, det använda forskningsinstrumentet samt hur data har analyserats (Bryman 2011:49,51-52,160). Vi anser att vår studie erhåller en hög reliabilitet. Eftersom att metodkapitlet i studien har detaljexemplifierats, föreligger det en påtaglig möjlighet att replikera vår undersökning.

Vad gäller validiteten kan fyra validitetsformer urskiljas. Mätningvaliditeten beträffar forskarens ambition att komma fram till ett mått på samhällsvetenskapliga begrepp, dvs. huruvida ett mått för ett begrepp verkligen speglar det som begreppet anses representera. Mätningvaliditeten är relaterad till studiens reliabilitet, om måttet inte är tillförlitligt kan det inte ha validitet för begreppet i fråga (Bryman 2011:50).

Den interna validiteten berör frågan om kausaliteten och handlar om huruvida ett resultat som inbegriper ett kausalt förhållande mellan två eller fler variabler är välgrundat eller skenbart. Den interna validiteten är vanligtvis låg i tvärsnitts-/enkätundersökningar, då det föreligger svårigheter i att fastställa vissa orsaksriktningar (Bryman 2011:50,66). Med hjälp av chi²-tester och Fisher's Exact Test har vi definierat statistiska signifikansnivåer mellan olika variabler, dock hade en högre intern validitet fordrat sambandsanalyser där sambandsstyrkan mellan olika variabler kunde mätas.

Den externa validiteten berör frågan om huruvida resultatet från en undersökning kan generaliseras utöver det undersökta sammanhanget och är således beroende av

urvalet i studien, representativa urval leder till en hög grad av extern validitet. En hög extern validitet kan tillförsäkras genom ett slumpmässigt urval (Bryman 2011:51,66). Vi har i vår studie inte gjort ett urval men istället valt att involvera hela populationen, dvs. all personal i boenden för ensamkommande inom Västra Götalands län (se avsnitt 6.3.1). Eftersom att ett icke-slumpmässigt urval inte har gjorts och vi inte valt ut särskilda respondenter, anser vi att studien erhåller en hög extern validitet.

Den ekologiska validiteten berör frågan om huruvida undersökningsinstrumentet verkligen kan fånga vardagslivets betingelser och attityder hos dem vi studerar på det viset som betingelserna och attityderna hade uttryckts i undersökspersonernas naturliga miljö. En hög ekologisk validitet uppnås genom en naturlig forskningsansats (Bryman 2011:51-52). Den mest naturliga ansatsen är etnografiska studier. Dock vill vi argumentera att webbenkätundersökningar är ytterst förekommande och kan genomföras i olika miljöer utifrån individens önskningar. Mot bakgrund av detta vill vi hävda att en relativt hög ekologisk validitet har uppnåtts i denna studie, dock hade en högre ekologisk validitet förutsatt en etnografisk forskningsansats.

6.7 Forskningsetiska överväganden

I studien har vi utgått från Vetenskapsrådets forskningsetiska principer, och individskyddskravet som består av fyra krav; *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet*. Principerna syftar till att skydda individer som deltar i forskning mot negativa konsekvenser, risken för negativa konsekvenser måste vägas upp mot värdet av forskningens resultat. Vetenskapsrådet (2002) skriver att forskningskravet i vissa fall väger tungt då det är betydelsefullt att forska om förbättring av människors välbefinnande, exempelvis genom att undersöka ”samband mellan arbetsmiljöfaktorer och psykiska och fysiska störningar” (Vetenskapsrådet 2002:5). Vår studie syftar dels till att undersöka sådana samband, men vi har följt individskyddskravet för att minimera risken för negativa konsekvenser för deltagarna i vår studie.

Informationskravet innebär att forskaren informerar studiens deltagare om syftet med studien, vilken roll de har i studien, villkoren som gäller för dem, samt att det

är frivilligt för dem att medverka i studien och att de kan avbryta deltagandet när de vill. Samtyckeskrauet betyder att forskaren ska inhämta samtycke från deltagaren till att medverka i studien. Vid enkätutskick behövs ej samtycke då samtycke anses ha getts vid ifylld enkät. Med konfidentialitetskravet menas att uppgifter om deltagarna ska bevaras konfidentiella i så stor grad som möjligt, samt att uppgifterna ska förvaras på ett säkert sätt så ingen obehörig kan få tag i dem. Innebörden av nyttjandekravet är att uppgifterna som har insamlats genom studien inte får användas till annat än för forskningsändamål. Varje deltagare har tilldelats en kodnyckel för att skydda deltagarnas identitet, vilket är i enlighet med Vetenskapsrådets publikation om god forskningssed (Vetenskapsrådet 2002:7,9,12,14,28). Det gör att varken vi eller någon utomstående kan koppla ett visst svar med en viss individs identitet.

Vid utskicket av enkäten har vi bifogat ett informationsbrev där vi bland annat hänvisat till Vetenskapsrådets forskningsetiska principer, samt informerat om att deltagarna är anonyma och deltagandet är helt frivilligt. När deltagarna har klickat på länken för att fylla i enkäten har de igen fått information om information-, samtycke-, konfidentialitets- och nyttjandekravet. Utskicket av enkäten har gjorts till föreståndare/enhetschef på ungefär 300 olika boenden i Västra Götalands län, vilka har skickat enkäten vidare till sina medarbetare, som har fått bestämma om de vill delta i studien eller ej. Deltagarnas anonymitet kan därmed anses vara hög då varken vi eller deras chefer har möjlighet att veta vem som valt att delta i studien och inte. Vissa av deltagarna har inte slutfört enkäten och vi har tolkat detta som att de avbrutit sitt deltagande, varav dessa svar har tagits bort.

Val av metod och tillvägagångssätt för studien innebär också vissa etiska överväganden för att minimera risker och skador (Svedmark 2012:101). Vid intervjuer är det möjligt för forskaren att ha ett inkännande förhållningssätt medan enkäter innebär att forskaren distanserar sig mer från studiens deltagare (Vetenskapsrådet 2017:26). Svedmark (2012) skriver om hur det kan vara svårt att hitta balansgången mellan att komma deltagaren för nära och riskera kränka deltagarens integritet, men samtidigt kunna komma nära nog för att kunna förstå (Svedmark 2012:103). Då majoriteten av våra frågor är slutna är dessa frågor således inte särskilt djupgående. De öppna frågorna erbjuder deltagarna att dela

med sig av sina tankar och känslor, men på deras egna premisser då de själva väljer hur mycket eller hur lite de vill skriva.

Generellt ska forskningen göras på ett sätt som minskar risken för skador både på människor, djur eller miljö, i enlighet med Vetenskapsrådets normer för god forskningssed (Vetenskapsrådet 2017:8). Valet av enkät som insamlingsmetod har gjort att vi inte har haft möjlighet att veta vilka reaktioner deltagarna fått vid medverkan i studien. I samtal med vår handledare övervägde vi frågornas beskaffenhet, där frågor av känslig karaktär ändrades. Det gällde bland annat en fråga om boendepersonalens mående där svarsalternativ som “posttraumatiskt stressyndrom” och “depression” exkluderades. Dock bör det belysas att denna censurering bygger på en subjektiv bedömning av frågornas känslighetsgrad, varför det inte med säkerhet kan påstås att ingen fråga i enkäten kommer att uppfattas som känslig.

6.8 Förförståelse

De erfarenheter eller föreställningar en forskare har om ett område kallas *förförståelse* och förförståelsen är grunden i hur tolkningen av resultatet blir. Det är särskilt viktigt att beskriva förförståelsen inom studiens forskningsområde i kvalitativa studier då förförståelsen är av vikt för resultatet. Det är angeläget att personlig erfarenhet inte får påverka objektiviteten i analysen (Olsson & Sörensen 2011:101). Vår förförståelse för undersökningsområdet har varit olik då den ena av oss har erfarenhet av att jobba på boende för ensamkommande, medan den andra inte har någon erfarenhet inom området.

Erfarenheten från att arbeta på ett boende för ensamkommande har varit en stor anledning till val av forskningsområde. Personliga erfarenheter från arbetet med ensamkommande kan således påverka hur materialet tolkas och analyseras då det pga. erfarenheten är lätt att känna igen sig i svaren från deltagarna. Som Olsson & Sörensen (2011) dock påpekar är det främst inom kvalitativa studier som förförståelsen kan inverka på hur empirin tolkas. Då vår empiri främst är av kvantitativ karaktär försvårar det möjligheten att vara subjektiv i tolkningen. Analysen av de öppna frågorna kan däremot påverkas av vår förförståelse och vi

anser att det är viktigt att vara medvetna om att egna erfarenheter kan influera analysen. Mot bakgrund av detta valde vi att genomföra analysen tillsammans då det medförde att alla tolkningar kontrollerades av oss båda, vilket säkrade att analysen genomfördes på ett så objektivt sätt som möjligt.

6.9 Metodreflektion

Vår intention med att välja en kvantitativ metod har hela tiden varit att få ett brett underlag för att kunna dra generella slutsatser från vår empiri. För att kunna lyckas med detta valde vi ut ett geografiskt område, Västra Götalands län, som totalurval med ambitionen att få in flera hundra svar vilka vi kunde grunda vårt resultat på. Valet av en webbenkät ansåg vi därför vara rätt val för att kunna hantera den stora mängden svar, då den relativt lätt kunde distribueras till enhetscheferna och föreståndarna på de olika boendena. Eftersom vi inte haft möjlighet att skicka webbenkäten direkt till vår population och har fått gått via deras chefer, identifieringen av bortfallet försvårats. Flera av de chefer vi skickat webbenkäten till har svarat att boendet har lagt ner, eller att de håller på att lägga ner/omorganisera boendet och således inte har möjlighet att delta. Det har alltså varit en svårighet med metoden, att vi inte har kunnat kontakta aktuella deltagare direkt, utan har fått gå omvägar.

En annan aspekt rörande metodvalet gäller utformandet av enkäten. Totalt 136 personer har klickat sig in på webbenkäten och börjat besvara den, men 14 personer har valt att avbryta sin medverkan utan att fullfölja hela enkäten. Vi har kunnat utläsa att många av dessa har avbrutit enkäten då de kommit till känsligare frågor, som exempelvis vilka psykiska besvär de upplevt i relation till sitt arbete. Anledningen till detta är möjligtvis att deltagarna fått tillskickat enkäten på deras arbetsmail, varav de även besvarat enkäten på arbetsplatsen. De som valt att inte fullfölja enkäten har kanske inte kunnat besvara enkäten enskilt, inte haft tid eller blivit distraherade av kollegor eller ungdomar.

Utformandet av enkäten influerades också i början av vår syn på kvantitativ metod som det enda sättet att mäta objektivt, och innehöll från början i stort sett endast slutna frågor. Efter samtal med vår handledare valde vi dock att tillägga några öppna

frågor för att utöka deltagarnas möjlighet att göra deras röster hörda. De öppna frågorna har dock i bearbetningen sorterats och kvantifierats, men flera av svaren har använts som citat för att exemplifiera och belysa respondenternas arbetssituation och deras mående.

6.10 Vetenskapsteoretisk diskussion

Vetenskapsteorin omfattar tre olika nivåer: den metodologiska-, epistemologiska- och ontologiska nivån. En vetenskaplig undersökning anses vara vetenskaplig utifrån dess vetenskapsteoretiska grunder. Den metodologiska nivån behandlar frågan om forskningens vetenskaplighetsgrad, metoders legitimitet, tillvägagångssättet, på vilket data har insamlats samt reflektioner kring vilken typ av kunskap som forskaren syftar till att söka. Studiens urvalsstrategi samt reliabilitet/validitet omfattar metoder inom den metodologiska nivån som syftar till att uppnå vetenskaplig kunskap (Åsberg 2001:59-61,73). I vår uppsats utgör metoden inom den metodologiska nivån en kvantitativ metod, med kvalitativa inslag. I syfte att uppnå en högre vetenskaplighet har vi utvecklat vår metod till en högre grad. Tillvägagångssättet för vetenskapliga undersökningar kan definieras som deduktivt, induktivt eller abduktivt (ibid.:61). Vår studie utgår från ett deduktivt synsätt där våra enkätfrågor har utformats utifrån våra erfarenheter och uppfattningar, vilket således kan förstås som en hypotesprövande ansats.

Den epistemologiska nivån berör frågan om kunskapens giltighet och grund (Åsberg 2001:29,73). Den epistemologiska nivån kan inom den kvalitativa forskningen korreleras till det interpretativistiska synsättet, vars syfte är att fånga förståelser och tolkningar av verkligheten utifrån individen. Den epistemologiska nivån kan inom den kvantitativa forskningen vidare kopplas till positivismen, vilken förespråkar naturvetenskapliga metoder (Bryman 2011:30,32,40,341). Vårt arbete kombinerar olika synsätt inom den epistemologiska nivån, där upplevelser undersöks utifrån kvantifierbara metoder.

Den ontologiska nivån berör frågan om hur människors verklighetsuppfattningar bestäms (Åsberg 2001:5,27). Inom den kvalitativa forskningen kan den ontologiska nivån kopplas till konstruktionismen som utgår från att en objektiv sanning inte

finns, de sociala egenskaperna är resultat av människors interaktioner (David & Sutton 2016:79; Bryman 2011:341). I vår undersökning kan detta kopplas till upplevelsen av hur måendet påverkas av andra människor. Inom den kvantitativa forskningen kan den ontologiska nivån dock kopplas till objektivismen som menar att sociala företeelser har en existens oberoende av sociala aktörer (Bryman 2011:36). Detta står i linje med vårt arbete då vi också har undersökt faktiska organisatoriska faktorer.

Vår studie utgör en kvantitativ metod, vilket bestäms på en metodologisk nivå inom vetenskapsteorin i förhållande till insamlingen av data. Dock bör det poängteras att uppsatsen inbegriper olika synsätt inom den ontologiska nivån samt den epistemologiska nivån. Detta avgör enligt Åsberg inte uppsatsens metod, men erhåller betydelse i framställningen av forskarens syn på kunskap.

6.11 Uppsatsens vidare disposition

Uppsatsens vidare disposition behandlar materialet från webbenkätundersökningen i relation till uppsatsens teoretiska ramverk utifrån statistikprogrammet SPSS. Kapitel 7 benämns *Resultat och analys* och syftar till att besvara uppsatsens frågeställningar utifrån svaren från webbenkätundersökningen.

Kapitel 8 benämns *Avslutande diskussion* och behandlar studiens resultat i ljuset av den tidigare forskningen. Kapitlet innefattar vidare ett avsnitt (8.1) vid namnet *Vidare forskning*. Avsnittet behandlar kunskapsluckor och begränsningar i vår studie, samt förslag för framtida forskning.

7. Resultat och analys

Huvudresultatet i vår uppsats visar att det är de organisatoriska faktorerna samt psykisk ohälsa hos de ensamkommande som har störst inverkan på boendepersonalens mående. Gruppen unga kvinnor upplever känslor av oro i större utsträckning än män i relation till arbetet med ungdomarna, och männen upplever besvikelse i större utsträckning än kvinnorna. De organisatoriska faktorernas påverkan på boendepersonalen är dock oberoende av bakgrundsvariabler.

Detta kapitel är uppdelat i fyra avsnitt där samtliga avsnitt innehåller underrubriker. Det första avsnittet (7.1) syftar till att besvara uppsatsens första frågeställning utifrån en materialredovisning om psykiska besvär, krissituationer samt känslor i samband med de ensamkommandes livssituation.

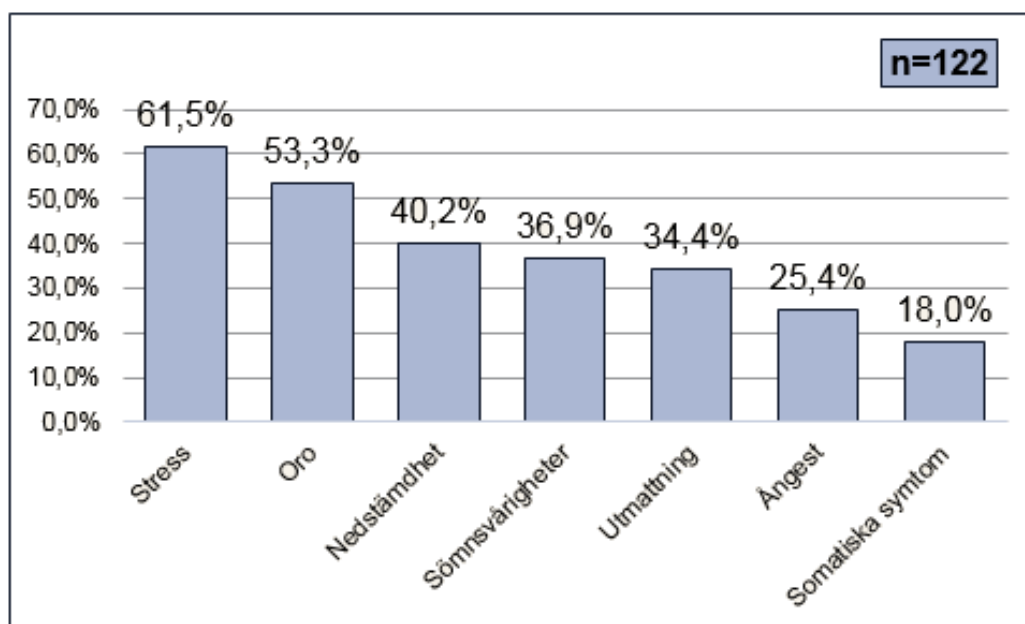
Det andra avsnittet (7.2) syftar till att besvara uppsatsens andra frågeställning utifrån en materialredovisning om ålder, kön samt utbildningsbakgrund. Det tredje avsnittet (7.3) syftar till att besvara uppsatsens tredje frågeställning utifrån en materialredovisning beträffande boendets verksamhet. Dessa tre avsnitt utgör deskriptiva statistiska redovisningar.

Det fjärde avsnittet (7.4) syftar snarare till att teoretiskt analysera de öppna svaren som framgår av webbenkäten (se bilaga 2). Samtliga avsnitt innehåller en avslutande underrubrik där avsnittets resultat presenteras.

7.1 Upplevelse av psykiska besvär

Vår första frågeställning berör personalens upplevelser av stress samt psykisk ohälsa i relation till arbetssituationen. Fråga nummer 7 på webbenkäten (se bilaga 2) är utformad som en flervalfråga och gäller en uppskattning utifrån personalens upplevelser gällande antal psykiska besvär. Frågan innehåller vidare ett textfält där möjlighet att ange ett öppet svar föreligger.

Figur 1 - Upplevda psykiska besvär i relation till arbetet

Figuren ovan visar att 61,5% av de svarande har angivit att de upplevt *stress* i relation till sitt arbete. Näst-största svarsgrupp är *oro* och omfattar 53,3% av de svarande. Därefter följer nedstämdhet, sömnsvårigheter och utmattning som relativt vanligt förekommande där 40,2%, 36,9% respektive 34,4% har upplevt detta i relation till sin arbetssituation. Kategorierna *ångest* och *somatiska symtom* är inte lika förekommande och motsvarar enbart 25,4% respektive 18% av de svarande. I det öppna svarsfältet har 22 deltagare kommenterat. Flera av svaren rör osäkerhet kring hur deras arbetssituation kommer se ut i framtiden, samt deras mående pga ungdomarnas mående. En av de svarande förklarar sin nedstämdhet på följande sätt;

“Nedstämdhet pga. att jag ser hur ungdomarna mår i väntan på beslut och deras reaktioner på besked när de får negativa besked på sin asylansökan”

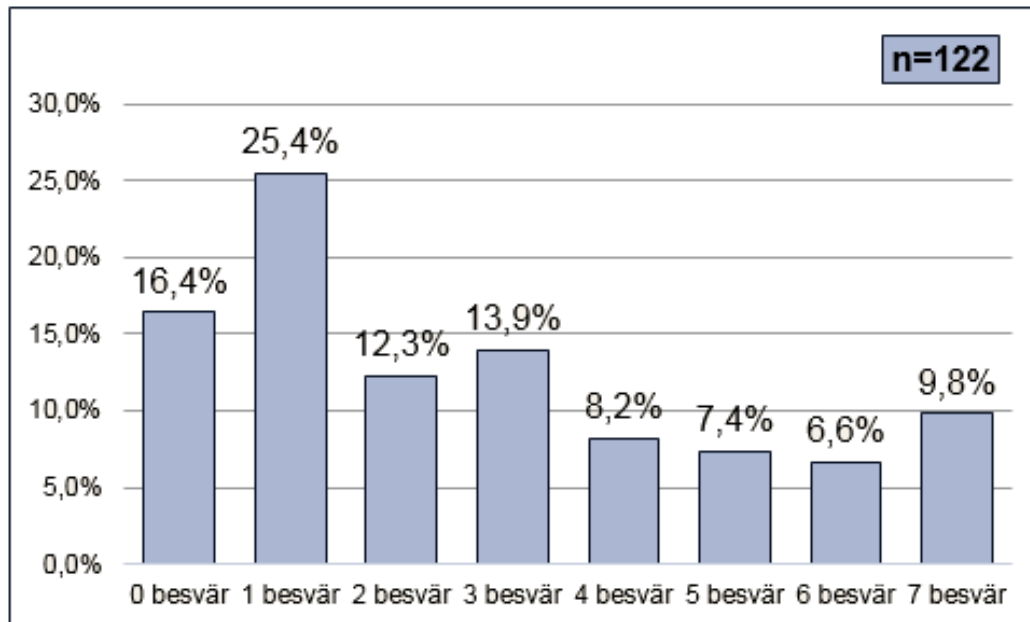
Figur 1 redovisar de mest upplevda besvärskategorierna i procentuella termer. För att fördjupa svaret och besvara frågeställningen utifrån i vilken utsträckning ovanstående besvär upplevs av boendepersonalen, har vi sammanställt i figur 2 nedan. Diagrammet redovisar antal besvärskategorier som respondenterna har valt.

Diagrammet visar att 16,4% av de svarande, motsvarande 20 personer, inte upplevt något besvär i enlighet med de angivna svarsalternativen. Dock visar det öppna

textfältet att 7 av dessa 20 personer ändå upplever besvär i relation till arbetet såsom konflikter bland personalen, tristess, trötthet, upplevelse av att arbeta för mycket samt upplevelser av otillräcklighet.

Figur 2 - Antal upplevda psykiska besvär

Av figur 2 kan utläsas att 25,4% respondenterna endast anger att de drabbats av en typ av besvär. Av diagrammet kan utläsas att 26,2% av de svarande markerar 2 eller 3 besvär. Grupperna med personer som angivit fler än 3 besvär, är mindre i antal i jämförelse med de övriga kategorierna. Den sista gruppen omfattar 9,8% av de svaranden och utgör således 12 personer som angivit att de upplevt samtliga besvär. Av dessa 12 har en person angivit att den varit sjukskriven i det öppna svarsfältet. Ytterligare en person av dessa 12 har angivit att den har upplevt samtliga besvär, kognitiva besvär samt upplevt utanförskap.

Konklusionsvis kan det utläsas utifrån figur 1 att en omfattande majoritet av boendepersonalen upplever psykiska besvär i relation till sin arbetssituation. Majoriteten av de svaranden skiftar mellan att ange 1 till 3 upplevda besvär (se figur 2) där de vanligaste förekommande besvären är stress, oro och nedstämdhet (se figur 1).

7.1.1 Krissituationers inverkan på boendepersonalens mående

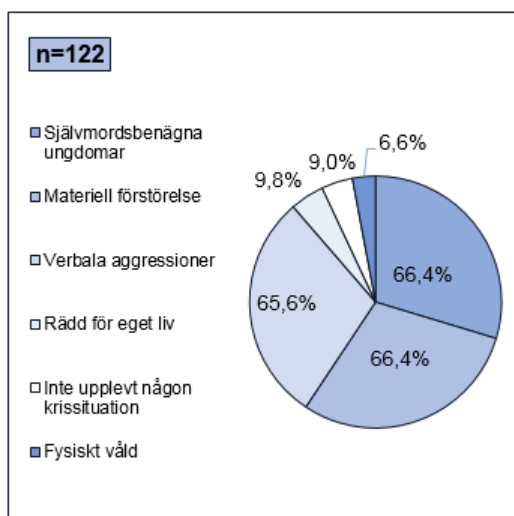
Uppsatsens första frågeställning kan ställas i kontrast mot ytterligare en fråga i webbenkäten, närmare bestämt fråga 8 som behandlar åtskilliga typer av upplevda krissituationer i arbetet. Med krissituation menas i denna studie en ökad stress eller oro för personal pga. utagerande beteenden hos ungdomarna, denna definition återfinns även under fråga 8 i webbenkäten (se bilaga 2).

Resultatet från fråga 8 har sammanställts i ett pajdiagram (figur 3), även denna fråga utgör en flervalfråga med möjlighet till ett öppet svarsfält. Figur 3 visar att det föreligger tre stora kategorier gällande upplevelsen av krissituationer: Materiell förstörelse (66,4%), självmordsbenägna ungdomar (66,4%) samt verbala aggressioner (65,6%). Resterande kategorier av olika typer av krissituationer omfattar: Rädd för sitt eget liv (9,8%) samt fysiskt våld (6,6%). 9% av de svarande anger att de inte har upplevt någon krissituation.

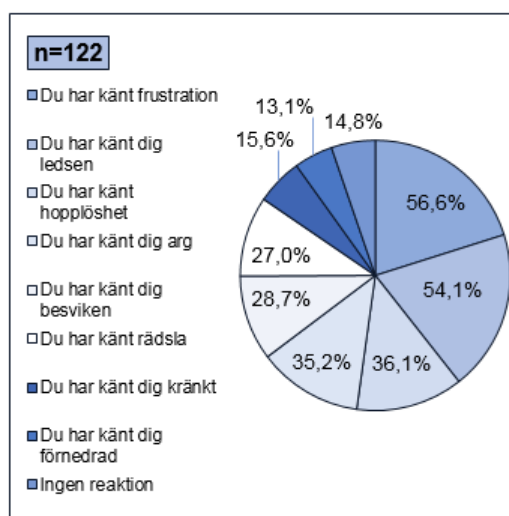
Av det öppna svarsfältet har 5 personer angivit andra former av krissituationer: (1) att det förekommit droger på boendet samt (2) hot, fysiskt våld samt mobbning ungdomarna emellan. Även i fråga 8 kan det utläsas att majoriteten av de svaranden skiftar mellan att ange 1 till 3 upplevda krissituationer (se appendix 1), där de vanligaste förekommande krissituationerna är materiell förstörelse, självmordsbenägna ungdomar samt verbala aggressioner (se figur 3).

Figur 3 kompletteras med fråga 9 i webbenkäten (se bilaga 2) som behandlar upplevda känslor i samband med ovannämnda krissituationer. Fråga 9 i webbenkäten har sammanställts utifrån figur 4.

Figur 3 - Upplevda krissituationer

Figur 4 - Känslor vid krissituationer

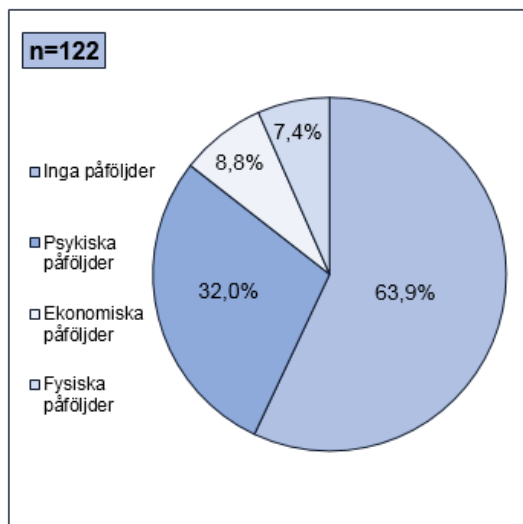
Fyra stora grupper av olika känslor kan utläsas av figur 4: Du har känt frustration (56,6%), du har känt dig ledsen (54,1%), du har känt hopplöshet (36,1% av de svarande) samt du har känt dig arg (35,2%). Ytterligare fyra, mindre grupper kan utläsas av diagrammet: Du har känt dig besviken (28,7%), du har känt rädsla (27%), du har känt dig kränkt (15,6%) samt du har känt dig förnedrad (13,1%). 14,8% har svarat att de inte haft någon känslomässig reaktion på krissituationerna (dvs. 18 personer). Av dessa 18 har 9 personer kommenterat i det öppna svarsfältet, bland dessa kommentarer framgår att erfarenhet från liknande yrken har lett till att krissituationerna kan hanteras professionellt.

Ytterligare en relevant fråga är fråga 10 i webbenkäten (se bilaga 2) som behandlar upplevda påföljder i samband med ovannämnda krissituationer. Fråga 10 i enkäten var en flervalsfråga, och har sammanställts i diagram (se figur 5).

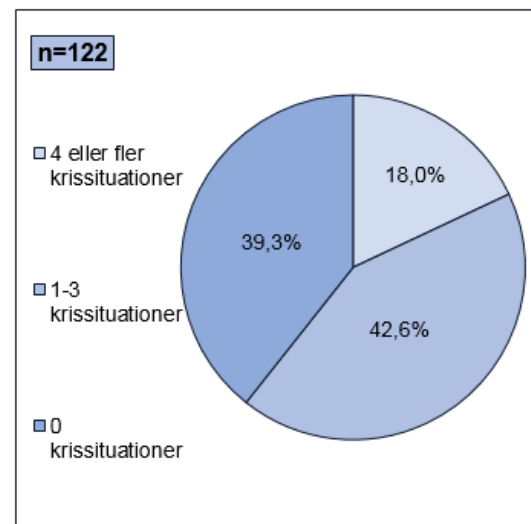
Av figur 5 framgår att 63,9% av de svarande inte upplever några påföljder i samband med krissituationerna. Resterande upplever dock påföljder där majoriteten upplever psykiska påföljder (32% av de svarande). Det föreligger en relativ jämn fördelning mellan gruppen som upplever ekonomiska påföljder i relation till krissituationerna (8,8%) och gruppen som upplever fysiska påföljder i relation till krissituationerna (7,4%).

Resultatet på fråga 8 och 9 i webbenkäten (se bilaga 2) kan beskrivas som att majoriteten av de svarande upplever krissituationer där de bemöter självmordsbenägna ungdomar, blir utsatta för verbala aggressioner samt för materiell förstörelse (se figur 3). Dessa krissituationer leder i sin tur till att boendepersonalen upplever främst känslor i form av frustration, sorg, hopplöshet samt ilska (se figur 4). Detta kan vidare ställas i kontrast mot fråga 11 i webbenkäten (se bilaga 2), som berör antalet upplevda krissituationer den senaste månaden.

Figur 5 - Påföljder av krissituationerna

Figur 6 - Krissituationer senaste månaden

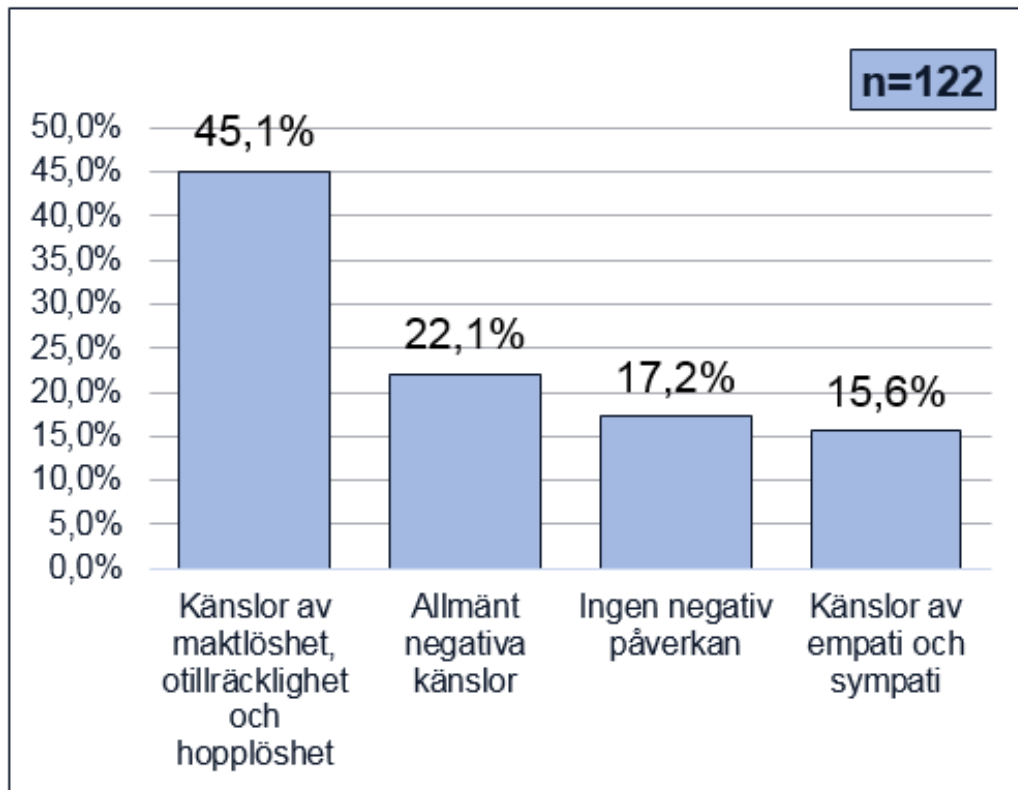
Figur 6 visar att majoriteten av de svarande, 42,6%, har upplevt 1-3 krissituationer den senaste månaden. Krissituationer och känslorna som dessa innebär är således vanligt förekommande. Nämnvärt är att 32% av de svarande upplever psykiska påföljder i samband med krissituationerna, dock upplever majoriteten av de svarande inga påföljder i samband med krissituationerna (se figur 5).

7.1.2 Personalens mående i relation till de ensamkommandes livssituation

Boendepersonalens mående kan vidare förklaras utifrån personalens upplevelser av de ensamkommandes nuvarande livssituation. För att belysa detta har vi sammanställt fråga 13 i webbenkäten (se bilaga 2) som berör upplevelser av ungdomarnas livssituation. Fråga 13 utgör en kvalitativ fråga med öppna svarsfält. Svaren på fråga 13 har omkodats utifrån kategorierna som framgår av figur 7. Figuren visar att majoriteten av de svarande upplever känslor av maktlöshet, otillräcklighet samt hopplöshet i relation till de ensamkommandes livssituation

(45,1% av de svarande). Vidare upplever 22,1% allmänt negativa känslor och 15,6% upplever känslor av empati eller sympati i relation till de ensamkommandes livssituation. Sammanfattningsvis kan det skrivas att 82,8% av de svarande upplever att de påverkas av de ensamkommandes livssituation, medan 17,2% inte upplever att de påverkas negativt av de ensamkommandes livssituation.

Figur 7 - Påverkan av de ensamkommandes situation

7.1.3 Frågeställningens resultat

I vilken utsträckning boendepersonalen påverkas av stress och psykisk ohälsa kan besvaras enligt följande: Det står klart att boendepersonalen upplever psykiska besvär i relation till sin arbetssituation. Att majoriteten av de svarande markerar 1 till 3 upplevda besvär innebär att boendepersonalen inte enbart lider av stress, utan att andra känsloupplevelser såsom oro och nedstämdhet är relevanta. De två svarande som har markerat samtliga besvär (se figur 2) samt lämnat kommentarer i det öppna svarsfältet, har också skrivit att det varit sjukskrivna eller har upplevt ytterligare besvär i form av kognitiva hälsoproblem. Dessa 2 personer som tillhör

en grupp på 12 personer utgör en minoritet, dock är kopplingen mellan hur ökade besvärssupplevelser eventuellt leder till en betydligt försämrad hälsa relevant.

Utöver upplevda besvär har majoriteten av personalen utsatts för 1-3 krissituationer den senaste månaden. Majoriteten av de svarande upplever krissituationer där de bemöter självmordsbenägna ungdomar, blir utsatta för verbala aggressioner samt för materiell förstörelse (se figur 3). Dessa krissituationer leder i sin tur till att boendepersonalen upplever främst känslor i form av frustration, sorg, hopplöshet samt ilska (se figur 5). Detta belyser hur arbetets natur på boenden för ensamkommande har en påverkan på boendepersonalens upplevda stress och psykisk hälsa. De vanligt förekommande krissituationerna leder till att boendepersonalen upplever ytterligare besvärskänslor. Det bör återigen nämnas att endast 32% av de svarande upplever psykiska påföljder i samband med krissituationerna, majoriteten av de svarande upplever inga påföljder i samband med krissituationerna (se figur 5).

Det bör dock förtydligas att boendepersonalens mående är korrelerad till de ensamkommandes mående (se figur 1). Trots att boendepersonalen upplever krissituationer där de får bemöta självmordsbenägna ungdomar, är det egentligen yttre och inte inre faktorer som leder till att måendet försämras. Följande citat är taget från ett av svaren på webbenkätfråga 13 (se bilaga 2):

”Jag påverkas mycket negativt av att jobba med dessa underbara ungdomar som bara vill ha ett liv, se hur de bryts ner av asylprocessen och avslag, hur de känner hopplöshet och oro, hur de talar om och ibland försöker ta sitt liv - utan att kunna göra något för att påverka situationen. Känner frustration och sorg. Skäms över mina egna privilegier.”

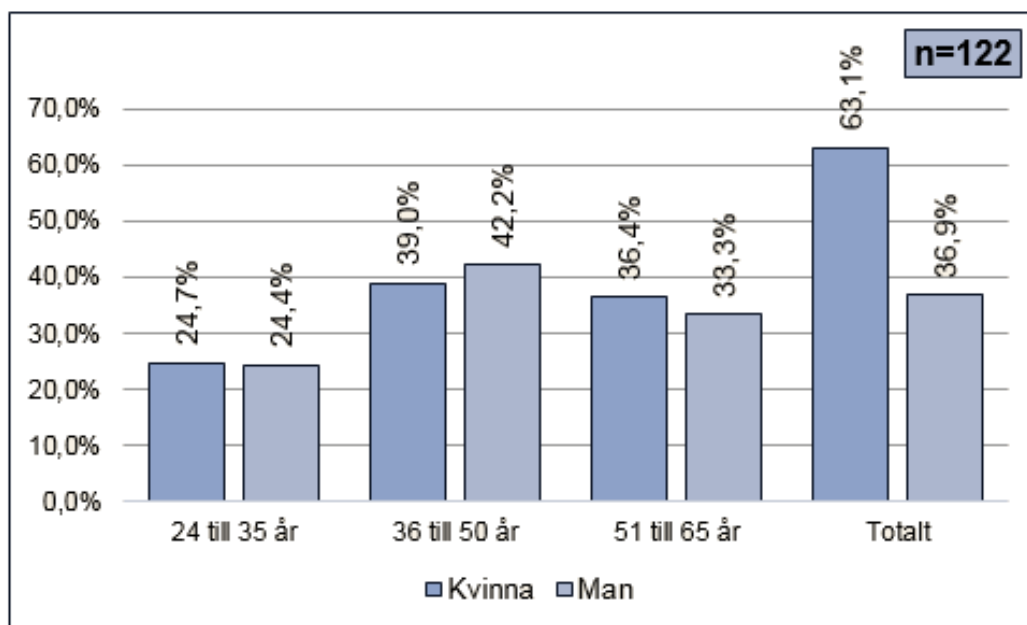
Innebörden i ovanstående citat är förekommande i majoriteten av svaren på fråga 13. Sammanfattningsvis kan skrivas att boendepersonalens upplevda stress och psykiska hälsa påverkas i stor utsträckning av arbetssituationen på boenden för ensamkommande. Men, att boendepersonalens mående påverkas i en sådan stor utsträckning har en direkt korrelation till makrofaktorer i form av, som en av respondenterna skriver det, asylprocessen. Detta reflekteras inte minst i

enkätundersökningens fråga 13 där en majoritet av de svarande skriver att de upplever maktlöshet, otillräcklighet samt hopplöshet med en tydlig koppling till myndigheter och politiska beslut.

7.2 Skillnader i psykiska besvär

Uppsatsens andra frågeställning behandlar eventuella skillnader mellan boendepersonal utifrån följande variabler: Ålder, kön samt utbildningsbakgrund. Vi kommer att först presentera resultaten utifrån variablerna. På diagrammet nedan (se figur 8) redovisas ålderskategorier utifrån vår kodning (se avsnitt 6.5.1).

Figur 8 - Ålders- och könsfördelning

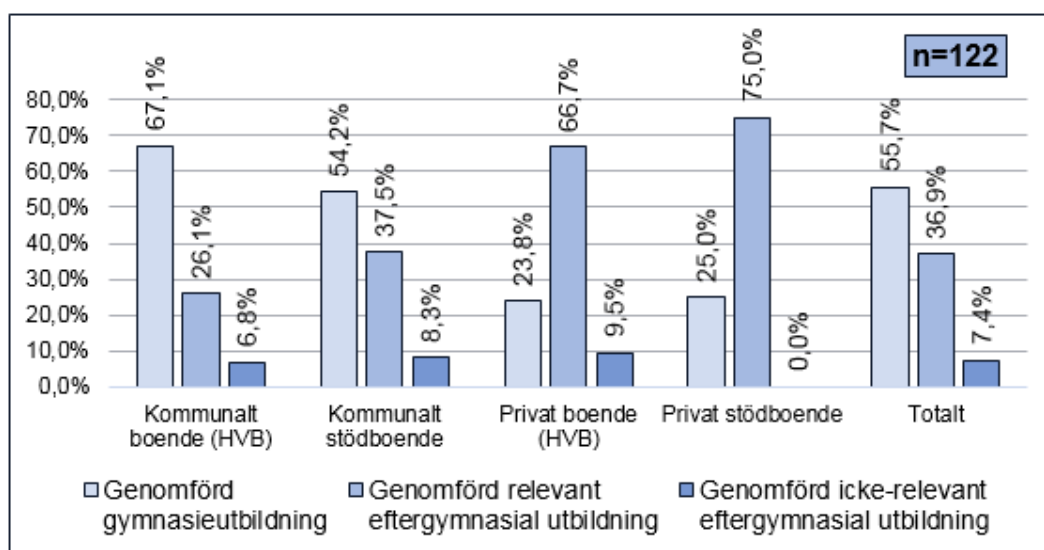

Den största ålderskategorin bland respondenter är 36-50 åringar. Eftersom populationen i vår studie är okänd (se avsnitt 6.3.2), kan vi inte med säkerhet veta hur många yngre alternativt äldre som arbetar på boenden med ensamkommande.

I vår webbenkätundersökning kan det noteras att den yngsta deltagaren är 24 år och den äldsta deltagaren är 65 år. Det är följaktligen så att åldersfördelningen i vår studie är stor, utifrån en medelvärdesanalys kan vi dock räkna ut att genomsnittsåldern för boendepersonalen är 45,26 år medan medianåldern är 46 år (se appendix 2).

Resultatet visar att 63,1% av deltagarna är kvinnor och 36,9% av deltagarna är män (se figur 8). 77 personer är kvinnor och 45 är män. Resultatet gällande könsfördelningen är förväntat, eftersom att sociala arbeten utgör kvinnodominerande yrken. Det bör nämnas att ingen deltagare har angett sig ha ett annat kön än man eller kvinna även fast denna möjlighet erbjöds, det går således inte att utläsa eller jämföra variabler i relation till olika könsidentitet.

Figur 9 - Utbildningsbakgrund fördelat på boendeform

Resultatet gällande utbildningsbakgrund redovisas på figur 9. Resultatet visar att 55,7% av de svarande har en genomförd gymnasieutbildning, 36,9% av de svarande har en genomförd relevant eftergymnasial utbildning och 7,4% av de svarande har en genomförd icke-relevant eftergymnasial utbildning.

Majoriteten av boendepersonalen har således en gymnasieexamen som utbildningsbakgrund. Av figur 9 framgår att det föreligger skillnader mellan olika boenden, där personal på de kommunala boendena i större utsträckning har en genomförd gymnasieutbildning och personalen på de privata boendena i större utsträckning har en relevant eftergymnasial utbildning.

7.2.1 Ålder

För att besvara uppsatsens andra frågeställning kommer variablerna att ställas i kontrast med tidigare resultat. Detta görs med hjälp av ett Chi2-test för att urskilja vilka variabler som är statistiskt signifikanta (se avsnitt 6.5).

Tabell 1 - Ålder och ångest (p=0,002)

Ålder	Antal	Ej upplevt ångest	Upplevt ångest	Total
24 till 35 år	Frekvens	15	15	30
	Procent	50,0%	50,0%	100,0%
36 till 50 år	Frekvens	40	9	49
	Procent	81,6%	18,4%	100,0%
51 till 65 år	Frekvens	36	7	43
	Procent	83,7%	16,3%	100,0%
Totalt	Frekvens	91	31	122
	Procent	74,6%	25,4%	100,0%

Av variabeln för ålder kunde en korstabell beräknas som var statistisk signifikant (se tabell 1). Korstabellen ovan visar att ålderskategorin 24 till 35 år upplever mer ångest än övriga ålderskategorier, då 50% av de svarande inom denna kategori har markerat känslan ångest i webbenkäten. Det är en minoritet utifrån de andra åldersgrupperna (36-50 år samt 51-65 år) som upplever ångest i relation till sin arbetssituation.

Bevekelsegrunden till varför det är just den yngsta ålderskategorin som upplever ångest i större utsträckning än andra ålderskategorier utgör en komplicerad fråga. Dock föreligger det ett statistiskt signifikant samband mellan arbetserfarenhet och ålderskategorier. Här bör det förtydligas att arbetserfarenhetsvariabeln är ett resultat utifrån webbenkätfråga 6 (se bilaga 2), vilket innebär att svaren gällande arbetserfarenheten är begränsade till just det boendet deltagaren arbetar på.

Tabell 2 - Ålder och arbetserfarenhet (p=0,009)

Ålder	Antal	Upp till 1,5 års arbetserfarenhet	1,5 år till 2,5 års arbetserfarenhet	Mer än 2,5 års arbetserfarenhet	Totalt
24 till 35 år	Frekvens	10	17	3	30
	Procent	33,3%	56,7%	10,0%	100,0%
36 till 50 år	Frekvens	9	28	12	49
	Procent	18,4%	57,1%	24,5%	100,0%
51 till 65 år	Frekvens	7	16	20	43
	Procent	16,3%	37,2%	46,5%	100,0%
Totalt	Frekvens	26	61	35	122
	Procent	21,3%	50,0%	28,7%	100,0%

Tabell 2 visar att den yngsta ålderskategorin (24 till 35 år) är den kategorin som har kortast arbetserfarenhet. Det kan utifrån dessa samband påstås att ångestkänslan har en korrelation till arbetserfarenhet och ålder. Detta exemplifieras av flera deltagare i den öppna svarsfälten, bland annat respondenten nedan som skriver att:

”Självklart vill jag att de ska må så bra som det är möjligt. När de inte mår bra känner jag med dem. Jag har jobbat många år i vården innan och har med åren lärt mig att hantera svåra situationer på ett proffsigt sätt.”

Det föreligger således en uppfattning bland många erfarna att det är erfarenheten som gör att känslorna hanteras på olika sätt. Detta skulle kunna vara en förklaring till varför de yngre svarande upplever ångest i större utsträckning. Dock bör det förtydligas att svaret på frågan inte är entydig. Först och främst mäter webbenkätfråga 6 endast erfarenheten på det aktuella boendet, tidigare arbetslivserfarenhet mäts således inte. Vidare bör det tas hänsyn till att inom de sociala arbeten är det åtskilliga faktorer som påverkar varje individ, att mäta alla faktorer skulle vara en omöjlig forskningsmetod.

7.2.2 Kön

Av variabeln kön kunde flera korstabeller beräknas som var statistisk signifikanta. För nedanstående korstabeller har Fisher's Exact Test använts då tabellerna är fyrfältstabeller (se avsnitt 6.5). De två första korstabellerna berör variablerna kön samt sömnsvårigheter respektive oro. Den första tabellen, tabell 3, visar att kvinnor i högre utsträckning än män upplever sömnsvårigheter. 45,5% av kvinnorna

respektive 22,2% av männen har svarat att de haft problem med sömnsvårigheter i relation till sitt arbete.

Tabell 3 - Kön och sömnsvårigheter (p=0,008)

Kön	Antal	Ej upplevt sömnsvårigheter	Upplevt sömnsvårigheter	Totalt
Kvinna	Frekvens	42	35	77
	Procent	54,5%	45,5%	100,0%
Man	Frekvens	35	10	45
	Procent	77,8%	22,2%	100,0%
Totalt	Frekvens	77	45	122
	Procent	63,1%	36,9%	100,0%

Resultaten är liknande för variablerna kön och oro (se tabell 4), där 61% av kvinnorna och 40% av männen uppger att de upplevt oro i samband med arbetet. De föreligger alltså en stor skillnad i män och kvinnors rapportering av känslor där nästan hälften av kvinnorna har upplevt eller upplever sömnsvårigheter i relation till sitt arbete, och mer än 6 av 10 kvinnor upplever eller har upplevt oro i samband med arbetet.

Tabell 4 - Kön och oro (p=0,02)

Kön	Antal	Ej upplevt oro	Upplevt oro	Totalt
Kvinna	Frekvens	30	47	77
	Procent	39,0%	61,0%	100,0%
Man	Frekvens	27	18	45
	Procent	60,0%	40,0%	100,0%
Totalt	Frekvens	57	65	122
	Procent	46,7%	53,3%	100,0%

En korstabell med variablerna kön, oro och ålder visar att det finns ett statistiskt signifikant samband mellan dessa, och att det huvudsakligen är yngre kvinnor mellan 24-35 år som anger att de känt oro i samband med sitt arbete (se tabell 5). 89,5% av kvinnor mellan 24 och 35 år uppger att de har upplevt oro kopplat till arbetet. Sambandet mellan ålder, kön och oro återfinns inte bland männen.

Tabell 5 - Kön, ålder och oro (p=0,013 för kvinnor, p=0,953 för män)

Kön	Ålder	Antal	Ej upplevt oro	Upplevt oro	Totalt
Kvinna	24 till 35 år	Frekvens	2	17	19
		Procent	10,5%	89,5%	100,0%
	36 till 50 år	Frekvens	15	15	30
		Procent	50,0%	50,0%	100,0%
	51 till 65 år	Frekvens	13	15	28
		Procent	46,4%	53,6%	100,0%
Totalt		Frekvens	30	47	77
		Procent	39,0%	61,0%	100,0%
Man	24 till 35 år	Frekvens	7	4	11
		Procent	63,6%	36,4%	100,0%
	36 till 50 år	Frekvens	11	8	19
		Procent	57,9%	42,1%	100,0%
	51 till 65 år	Frekvens	9	6	15
		Procent	60,0%	40,0%	100,0%
Totalt		Frekvens	27	18	45
		Procent	60,0%	40,0%	100,0%

Tabell 6, som är en korstabell med variablerna kön och upplevd rädsla i relation till krissituationer, visar även ett liknande resultat där kvinnorna upplever rädsla i högre grad än männen med 35,1% respektive 13,3%. Korstabellen med variablerna kön och upplevelse av besvikelse (se tabell 7) visar dock motsatt resultat där männen i större grad än kvinnor har känt sig besvikna i samband med krissituationer. 42,2% av männen respektive 20,8% av kvinnor har upplevt besvikelse i samband med krissituationer i arbetet.

Tabell 6 - Kön och rädsla (p=0,007)

Kön	Antal	Ej upplevt rädsla	Upplevt rädsla	Totalt
Kvinna	Frekvens	50	27	77
	Procent	64,9%	35,1%	100,0%
Man	Frekvens	39	6	45
	Procent	86,7%	13,3%	100,0%
Totalt	Frekvens	89	33	122
	Procent	73,0%	27,0%	100,0%

Rädslan som kvinnorna upplevt i samband med krissituationer kan förklaras utifrån vilken typ av krissituation de varit med om. Majoriteten, 85,2%, av kvinnorna som upplevt rädsla har upplevt det i samband med krissituationer där de fått hantera självmordsbenägna ungdomar (se appendix 3). Besvikelsen som männen upplevt i samband med krissituationer kan kopplas till situationer med utagerande ungdomar som förstört materiella saker. 78,9% av männen har upplevt besvikelse i samband med materiell förstörelse (se appendix 4).

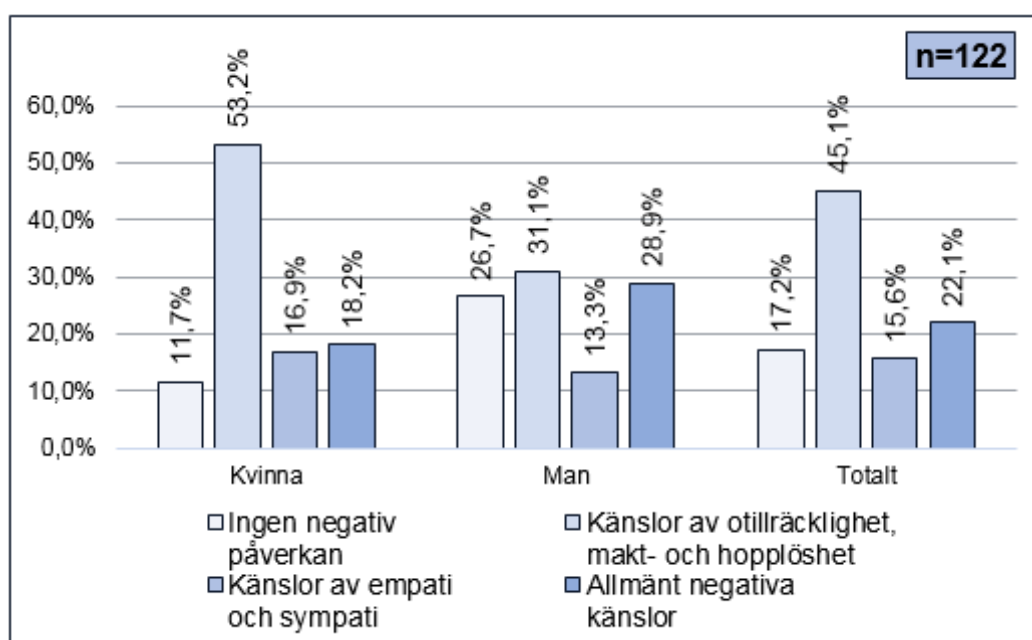
Tabell 7 - Kön och besvikelse (p=0,011)

Kön	Antal	Ej känt besvikelse	Känt besvikelse	Totalt
Kvinna	Frekvens	61	16	77
	Procent	79,2%	20,8%	100,0%
Man	Frekvens	26	19	45
	Procent	57,8%	42,2%	100,0%
Totalt	Frekvens	87	35	122
	Procent	71,3%	28,7%	100,0%

Nedanstående diagram visar sambandet mellan kön och hur deltagarna upplever att de påverkas av de ensamkommandes situation (se figur 10). Resultaten visar att män i högre utsträckning, 26,7%, upplever att de inte påverkas av den situation som de ensamkommande befinner sig i. De vanligaste svaren bland dessa män är att de inte påverkas, medan några anger att de inte går in i känslan, alltså undviker att känna efter.

Mer än hälften av kvinnorna, 53,2%, uttrycker upplevelser av maktlöshet, otillräcklighet och/eller hopplöshet. Resultatet i diagrammet baseras på en öppen fråga, och beskrivningarna i svaren är ofta långa och med konkreta exempel på varför respondenterna upplever vissa känslor. Flera män än kvinnor, 28,9% respektive 18,2%, upplever mer allmänt negativa känslor, som exempelvis att de påverkas "mycket" eller "negativt".

Figur 10 - Kön och påverkan av de ensamkommandes situation (p=0,037)

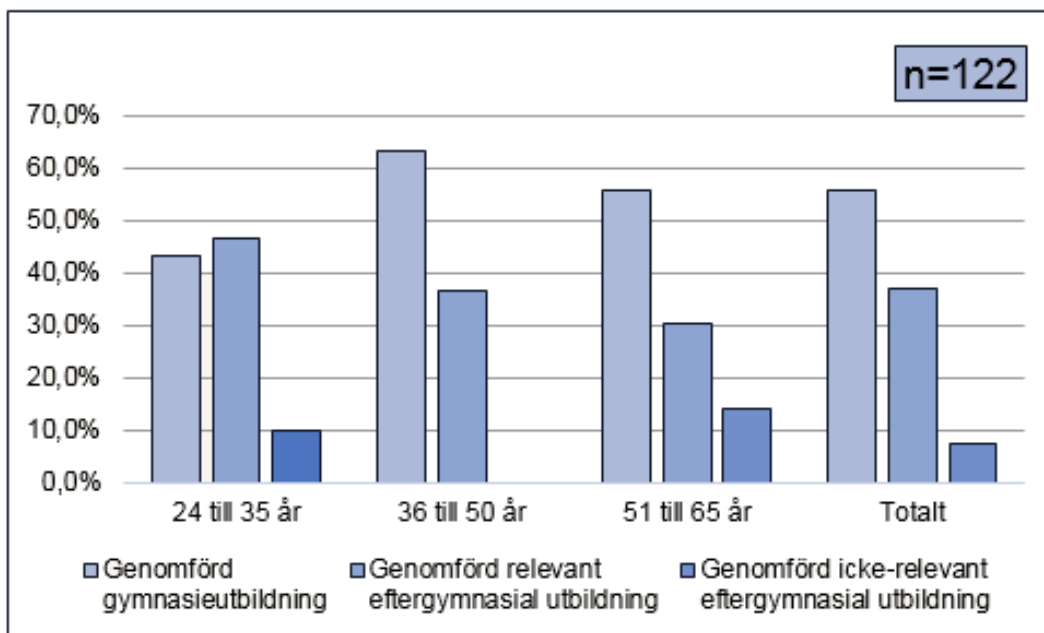
7.2.3 Utbildning

Av variabeln för utbildning kunde en korstabell beräknas som var statistisk signifikant (se tabell 8). Tabellen visar att deltagargruppen med en genomförd relevant eftergymnasial utbildning upplever sömnsvårigheter i större utsträckning än övriga utbildningsgrupper. Det föreligger således ett statistiskt signifikant samband mellan utbildning och boendepersonalens upplevelser av sömnsvårigheter.

Tabell 8 - Utbildningsbakgrund och sömnsvårigheter (p=0,001)

Utbildningsbakgrund	Antal	Ej upplevt sömnsvårigheter	Upplevt sömnsvårigheter	Totalt
Genomförd gymnasieutbildning	Frekvens	52	16	68
	Procent	76,5%	23,5%	100,0%
Genomförd relevant eftergymnasial utbildning	Frekvens	19	26	45
	Procent	42,2%	57,8%	100,0%
Genomförd icke-relevant eftergymnasial utbildning	Frekvens	6	3	9
	Procent	66,7%	33,3%	100,0%
Totalt	Frekvens	77	45	122
	Procent	63,1%	36,9%	100,0%

Figur 11 - Ålder och utbildningsbakgrund

Figur 11 visar att den yngre åldersgruppen (24 till 35 år) är utbildade i större utsträckning än övriga åldersgrupper. Utifrån tidigare resultat kan utläsas att tabell 2 visar att den yngsta ålderskategorin är den kategorin som har kortast arbetserfarenhet. Detta innebär att 24-35 åringar har kortast erfarenhet i relation till andra åldersgrupper samt är den gruppen som har en relevant eftergymnasial utbildning i störst utsträckning. I enlighet med tabell 8 upplever gruppen med genomförd relevant eftergymnasial utbildning sömnsvärigheter i större utsträckning än andra. Konklusionsvis kan skrivas att 24 till 35 åringarna är den gruppen som i högst grad har en relevant utbildning [dock med kortast arbetserfarenhet] och är den gruppen som i större grad än andra upplever sömnsvärigheter.

Övriga samband i relation till utbildning och sömnsvärigheter går inte att utläsa från materialet, varför det inte går att förklara varför just utbildning skulle kunna påverka boendepersonalens sömn. Det som kan utläsas är dock att den gruppen har kortare erfarenhet, vilket skulle kunna vara en relevant faktor till varför sömnen påverkas. Dock är detta samband inte statistisk signifikant, ytterligare information hade fordrats för att besvara kopplingen mellan sömn och utbildning.

7.2.4 Frågeställningens resultat

Uppsatsens andra frågeställning, dvs. i vilken grad det föreligger några skillnader mellan boendepersonal med olika utbildningsbakgrund, ålder och/eller kön kan besvaras utifrån ovanstående resultat. Vad gäller ålder visar materialet att det föreligger en stor åldersspridning bland boendepersonalen. Det föreligger ett statistiskt signifikant samband mellan åldersgruppen 24-35 år och upplevd ångest, det är också den gruppen som enligt materialet har kortast arbetserfarenhet. Sambandet mellan arbetserfarenhet och ålder är dock inte statistisk signifikant men det kan utläsas en tydlig korrelation mellan variablerna, något som också bekräftas av de öppna svaren som deltagarna har skrivit.

Vad gäller kön visar materialet att majoriteten av boendepersonalen är kvinnor (63,1%), vilket var ett förväntat resultat. Variabeln kön visar att det föreligger ett statistiskt signifikant samband mellan gruppen kvinnor och upplevda känslor i form av sömnsvårigheter, oro samt rädsla. Det föreligger dessutom ett statistiskt signifikant samband mellan köngruppen kvinnor, oroskänslan samt åldersgruppen 24-35 år, vilket betyder att det är huvudsakligen de yngre kvinnorna som upplever oro i samband med sin arbetssituation.

Mer än hälften av kvinnorna har vidare angivit upplevelser av maktlöshet, otillräcklighet och/eller hopplöshet i samband med de öppna svarsfälten. Kvinnorna upplever också i större utsträckning än männen rädsla i samband med krissituationer, där 85,2% av kvinnorna upplevt rädsla i krissituationer där de fått hantera självmordsbenägna ungdomar. Materialet visar att männen i större grad än kvinnor känner sig besvikna i samband med krissituationer, och 78,9% av männen uppger att de känt sig besvikna i situationer där ungdomar förstört materiella saker. Överlag rapporterar fler män än kvinnor att de inte påverkas av den situation som de ensamkommande befinner sig i.

Vad gäller utbildning visar materialet att majoriteten av boendepersonalen har en genomförd gymnasieutbildning, detta skiljer sig mellan boendeform där personalen i de privata boendeformerna i större utsträckning har en relevant eftergymnasial utbildning. Det föreligger ett statistiskt signifikant samband mellan gruppen som har genomfört en relevant eftergymnasial utbildning och upplevelsen av

sömnsvårigheter. Dock kan detta samband inte förklaras utifrån studiens material, sambandet kan vara beroende av åtskilliga faktorer såsom individens boendeform, familjesituation m.m.

7.3 Organisatoriska faktorerers inverkan

Vår tredje frågeställning behandlade deltagarnas upplevelse av hur organisatoriska faktorer påverkar personalens mående. Webbenkätfråga 4 berör utbildning i bemötande av personer med psykisk ohälsa (se bilaga 2) och är relevant i förhållande till frågeställningen. Målgruppen som deltagarna arbetar med är en utsatt grupp i samhället och det finns därmed risk för att de lider av psykisk ohälsa. Utbildning i bemötande av personer med psykisk ohälsa kan få deltagarna att känna sig mer kompetenta i att hantera sitt arbete, vilket kan minska negativa känslor som osäkerhet i arbetet. Tabell 9 visar att majoriteten, 73%, fått en eller flera utbildningar gällande bemötande av personer med psykisk ohälsa i sitt arbete. 27% svarar att de inte fått någon utbildning alls.

Tabell 9 – Fått utbildning i bemötande av personer med psykisk ohälsa

Erbjuden utbildning i bemötande	Frekvens	Procent
Ja	89	73,0%
Nej	33	27,0%
Totalt	122	100,0%

Enkäten inkluderade en liknande fråga om deltagarna fått formella arbetsinstruktioner för hur de ska agera i olika krissituationer, vilket innebär att de fått instruktioner som inte var givna muntligt (se bilaga 2). 86,9% av respondenterna svarade ja på denna fråga, 8,2% nej och 4,9% var osäkra (se appendix 5).

I webbenkäten fanns även en fråga om de svarande upplevde att det fanns tillräckliga säkerhetsanordningar på arbetsplatsen (se tabell 10). 73% upplever att de säkerhetsanordningar som finns är tillräckliga, men vissa av dessa kommenterar att det saknas kameror eller att de känner osäkerhet i relation till hur lång tid det tar innan väktare kommer från det att de ringt vaktbolaget. 27% upplever att det inte finns tillräckliga säkerhetsanordningar på boendet de arbetar på, vilket kan påverka deras trygghetskänsla på arbetet.

Tabell 10 - Känsla av tillräckligt med säkerhetsanordningar på arbetsplatsen

Tillräckliga säkerhetsanordningar	Frekvens	Procent
Ja	89	73,0%
Nej	33	27,0%
Totalt	122	100,0%

Två andra relevanta frågor för att belysa organisatoriska faktorer på arbetsplatsen är ifall det finns skyddsombud, och om respondenterna någon gång gjort en arbetsskadeanmälan. Svaren visar att 78,7% har skyddsombud på arbetsplatsen (se appendix 6) och 16,4% gjort en arbetsskadeanmälan (se appendix 7).

7.3.1 Raster

Webbenkäten inkluderar även en fråga gällande hur ofta och hur länge respondenterna har rast (se bilaga 2). Resultatet på denna fråga har sammanställts i tabell 11. Tabellen visar att mer än hälften av deltagarna, 54,1%, aldrig eller sällan tar rast. Det måste dock påpekas att 3 av respondenterna arbetar natt och därför inte har möjlighet att ta rast. 45,9% av deltagarna uppger att de tar rast i 30 minuter eller mer vid varje arbetspass.

Tabell 11 - Rastfrekvens

Rastfrekvens	Frekvens	Procent
Aldrig eller sällan	66	54,1%
30 minuter	32	26,2%
Mer än 30 minuter	24	19,7%
Totalt	122	100,0%

Flera av de svarande kommenterar att de arbetar ganska långa pass, upp till 14 timmar, och att de ofta inte hinner ta någon rast. Svaret från en av våra respondenter nedan är ganska intressant utifrån denna aspekt;

“Vi har inga raster vilket är bra. Skulle bara var stressande om man inte kan ta ut dem. Vi har ändå oftast möjlighet att äta och ta en paus när det behövs.”

En del av respondenterna som aldrig eller sällan tar rast beskriver problemet med att inte hinna ta ut rast, alternativt anpassa rasten till verksamheten. Detta försämrar möjligheten till att ta ut rasten, av de öppna svarsfälten nämns exempelvis att det uppstår situationer som gör att de inte kan gå ifrån arbetet, eller att de inte

vill lämna sina kollegor ensamma. För många av de svarande verkar rasten, utifrån de öppna svaren, förknippas med stress - vilket kan belysas med tabell 12 nedan.

Tabell 12 - Rastfrekvens och stress (p=0,048)

Rastfrekvens	Antal	Ej upplevt stress	Upplevt stress	Totalt
Aldrig eller sällan	Frekvens	19	47	66
	Procent	28,8%	71,2%	100,0%
30 minuter	Frekvens	17	15	32
	Procent	53,1%	46,9%	100,0%
Mer än 30 minuter	Frekvens	11	13	24
	Procent	45,8%	54,2%	100,0%
Totalt	Frekvens	47	75	122
	Procent	38,5%	61,5%	100,0%

Det finns ett statistiskt signifikant samband mellan rastfrekvens och upplevelse av stress i relation till arbetet. Bland deltagarna som tar rast aldrig eller sällan är rapporteringen av upplevd stress högre, 71,2%, än för deltagarna som tar 30 minuter eller mer rast. Gruppen som har mer än 30 minuter rast har visserligen rapporterat om mer upplevd stress än för gruppen som enbart tar 30 minuter rast, men det går ändå att utläsa att upplevelse av stress är lägre i båda dessa grupper jämfört med de som sällan eller aldrig tar rast.

Andra kommenterar att de inte har några raster alls, och att de endast får ta matuppehåll när det finns möjlighet. För flera av deltagarna innebär det att de måste anpassa måltiderna till när ungdomarna äter och att de får äta tillsammans med dem. En annan av respondenterna belyser vilka följder det kan få;

”Vi har inte ens matsal eller ett personalrum utrustad med kaffekokare, vattenkokare och Micro som man ska kunna dra sig dit för att äta utan att ungdomarna drar i en. Allt är gemensamt med ungdomarna vilket delvis leder till sjukskrivningar.”

I resultatet finns det alltså visst belägg för att påstå att hur rastsystemet organiseras kan ha betydelse för boendepersonalens mående. Även bland personal som uppger att de får minst en halvtimmes rast förekommer det flera kommentarer om att de

ofta får korta ner sin rast eller att de måste anpassa den efter verksamheten. Det bör påpekas att bland svaren vi fått finns det inga som svarat att de tar sin rast vid någon fast tidpunkt, utan möjligheten till att ta rast verkar vara beroende av verksamheten.

7.3.2 Övriga organisatoriska faktorer

I slutet av enkäten gavs respondenterna möjlighet att tillägga egna synpunkter om deras arbetssituation ifall de ville, vilket bidrog till att nyansera de svarandes arbetssituation ytterligare. 47 av 122, motsvarande 38,5%, har valt att kommentera andra aspekter vid sina arbeten. Bland svaren är det vissa teman som återkommer, främst gällande synpunkter på ledningen, men även kommentarer gällande oro för nedläggning av boenden, arbetsmetoder samt schema är återkommande. 19 av de svarande har skrivit om problem med ledningen där flertalet nämner att de saknar stöttning från deras närmaste chef, särskilt efter krissituationer, och upplevelse av att stå ensam i arbetet;

”Dåligt bemötande från arbetsgivarens sida efter krissituationer. Ingen som bryr sig”

En annan aspekt som lyfts av flera rör nedläggning av boenden. I samband med att många ensamkommande får avslag på deras asylansökan och får flytta, läggs många boenden ner. Många av boenden har även omorganiserats eller håller på att omorganiseras från HVB till stödboende, vilket medför stora förändringar i deltagarnas arbetssituation. Flera uttrycker oro för om de får behålla sitt arbete eller ej, och rädsla och ovisshet hos ungdomarna. En av de svarande uttrycker sin oro både över uppsägning av personal, men främst oro över hur nedläggningen kommer påverka ungdomarna;

”Just nu är de väldigt mycket ledsamheter, då de är många ungdomar som får flytta innebär de också att personal får sluta. Sorg pga. av förlust av goa arbetskamrater och goa ungdomar. Vad händer med dessa ungdomar, hur kommer framtiden se ut?”

En annan av de svarande beskriver hur omorganiseringen bland annat påverkar deras arbetstider;

”Då de flesta av de ensamkommande nu blir arton, skrivs upp till arton år, får avslag på sin asylansökan mm så försvinner de från boendena och vi som anställda blir överflödiga. HVB blir stödboende och arbetstiderna förläggs till sena kvällar och helger. Den organisatoriska osäkerheten påverkar arbetet med en multiplikationseffekt.”

Av kommentarerna från personal som arbetar på HVB finns det även kommentarer gällande deras arbetstider, där en benämner det som “Fruktansvärt schema med långa arbetspass och för lite återhämtning”, och en annan nämner arbetspass på upp till 13 timmar. Det finns även kommentarer om fel arbetsmetoder, rutiner som ändras gång på gång, underbemanning och vikarier som inte är insatta i arbetet. Kommentarer på den öppna frågan rörande arbetssituationen ger en ganska dyster bild av boendepersonalens arbetsförhållanden, med kommentarer om en organisation i kris och många sjukskrivningar. Vi vill slutligen lyfta fram nedanstående citat som summerar många av kommentarerna rörande arbetssituationen;

“Verksamheten har aldrig fått sätta sig. Det har varit uppbyggnad av verksamhet, nedläggning av verksamhet med flytt till större boende, uppbyggnad av verksamhet i ny lokal och på ny ort. Neddragning, sammanslagning, varsel, uppsägningar och flytt. Neddragning igen, varsel, nya uppsägningar. Och en strid ström av nya verksamhetschefer och boendeföreståndare.”

7.3.3 Frågeställningens resultat

Den tredje frågeställningen i vår uppsats, vilken inverkan organisatoriska faktorer har på boendepersonalens mående, besvaras med resultatet ovan. Materialet visar att en klar majoritet har fått formella arbetsinstruktioner för hantering av krissituationer samt utbildning i bemötande av personer med psykisk ohälsa, vilket är av vikt gällande kunskapen för att hantera krissituationer som kan uppstå. Dock visar resultatet att även om personalen har förutsättningar för att hantera krissituationer så finns det problem i uppföljningen efter sådana händelser. Materialet visar att många sitter med en känsla av att vara bortglömda efter krissituationer och att ledningen antingen inte bryr sig eller bagatelliserar personalens upplevelse av situationen.

Deltagarnas arbetssituation präglas också av att i stor utsträckning ha problem med raster, särskilt gällande brist på eller organiseringen av raster. Över hälften av de svarande tar sällan eller aldrig rast, varav vissa inte ens får ta någon rast. Många av kommentarerna visar på problem med organiseringen av raster, där faktorer i verksamheten kan göra det svårt att kunna ta ut rast, exempelvis att situationer uppstår som gör att personalen inte kan undvaras eller att personalen inte vill lämna sina kollegor ensamma medan de tar rast. Bland personal som uppger att de får minst 30 minuter rast finns dessutom kommentarer om att de egentligen har 1 timmes rast, men att de sällan kan ta ut hela rasten för att de behövs i verksamheten. Rasterna, som borde bidra till ett avbrott i arbetsdagen, verkar i stället bidra till ökad stress pga. samvetskval.

Vad gäller övriga organisatoriska faktorer verkar boendepersonalen lida under en arbetssituation präglad av omorganisering med förflyttningar av ungdomar, uppsägningar och ändrade arbetstider. De svarande uttrycker oro för ungdomarnas framtid då flytt till Migrationsverkets vuxenboende eller stödboende innebär stora förändringar i deras liv. Många är även oroliga för hur deras arbetssituation kommer se ut i framtiden då en del boenden läggs ner. Det som dock är utmärkande bland svaren är kritik av arbetsgivare eller ledning som inte tar sitt ansvar för personalens mående, som brister i både uppföljning av deras mående efter krissituationer samt i hur deras mående påverkas av omorganiseringar.

7.4 Analys

7.4.1 Resultatet utifrån KASAM

KASAM förklarar hur individen använder motståndresurser för att hantera stressorer (se avsnitt 5.1). Utifrån resultatet från avsnitt 7.1.3 vet vi att boendepersonalen utsätts för stressorer i form av förekommande krissituationer samt upplevelsen av att samhällsliga faktorer påverkar ungdomarnas mående, vilket därav resulterar i krissituationer. Citatet nedan belyser detta;

“Påverkas av ungdomarnas oro, frustration, sorgsenhet och rädsla för att bli avvisade. Alla moment såsom språkanalys, åldersbedömning, tandröntgen, knäröntgen, beslut, överklagan. Massor med olika ord och begrepp som är svåra att förstå innebörden av. Jobbigt och svårt att förklara och vet hur

mycket man ska uppmuntra dem att hålla hoppet uppe och fortsätta och kämpa i skolan t.ex.”

I takt med en kontinuerlig utsatthet för krissituationer aktiveras boendepersonalens motståndsresurser och stressorererna begripliggörs, vilket skapar en förutsägbarhet i arbetet. Detta leder till att det skapas en erfarenhet, vilket bidrar till en ökad hanterbarhet - där begripligheten utvecklar en ökad kompetens för hantering av krissituationer, vilket nedanstående citat belyser;

”Det har varit förväntade situationer som jag har haft beredskap för.”

Hanterbarheten möjliggör för personalen att handskas med påtagligt svåra situationer, exempelvis vid självmordsförsök. Hanterbarheten har således en påverkan på personalen, där de får en betydelsefull roll i form av aktör snarare än offer. En motsåndsresurs som kan kopplas till aktörskapet är jagstyrkan, vilken syftar på individens individuella resurser. Dock visar resultatet i vårt material att krissituationer också leder till att boendepersonalen upplever känslor i form av frustration, sorg, hopplöshet samt ilska. Följande citat skrivs av en respondent gällande påverkan av de ensamkommandes livssituation:

”Nedstämdhet, uppgivenhet, ilska/frustration (över deras situation och hur Sverige behandlar dem)”

Det står klart att boendepersonalens mående påverkas, dock finner de ändå styrka för att fortsätta arbeta. Detta kan förklaras utifrån begreppet meningsfullhet, som utgör en emotionell motivationskomponent;

“Av de ungdomar som mår dåligt kan man bli frustrerad och känna hopplöshet. Rädsla för att de ska göra sig själva illa. Påverkas positivt av de ungdomar som fått uppehållstillstånd och som tar sig fram och in i samhället på ett fint sätt. Drivna ungdomar som skaffar extrajobb mm.”

Boendepersonalen hanterar stressorer utifrån en kombination av motståndsresurser, där utsattheten begripliggörs, hanterbarheten utvecklas och aktörskapet förstärks utifrån personalens emotionella förbindningar till målgruppen.

7.4.2 Resultatet utifrån Coping

Coping används för att hantera yttre och inre krav som överskrider de tillgängliga resurser individen besitter, coping-strategierna varierar och anpassas efter varje situation. Emotionsfokuserade coping-strategier används för att minska graden av upplevd stress, exempelvis genom distanserad beteende eller positiva omvandlingar (se avsnitt 5.2). Följande citat belyser emotionsfokuserade coping-strategier;

“Påverkas inte alls. Har lärt mig släppa jobbet när jag går hem.”

“Det är klart att det är en svår situation för ungdomarna men jag försöker vara professionell i min yrkesroll och inte gå in för mycket känslomässigt. Detta är mitt arbete inte mitt liv.”

“Jag försöker skilja mellan mitt arbete och mitt privatliv och inte ta med mig några tankar hem.”

Det första citatet är taget från en respondent som fått hantera självmordsbenägna ungdomar men inte angivit några besvärskänslor. Ett sådant förhållningssätt kan förklaras utifrån en emotionsfokuserad coping-strategi där syftet är att bibehålla en positivitet i vardagen, dock genom förnekelse av situationens verkliga påverkan. Detsamma gäller för det andra och tredje citatet. Det bör påpekas att en emotionsfokuserad strategi också möjliggör att individen kan distansera sig i vissa svårhanterliga situationer och på så sätt agera med minskad oro i en stressfull situation.

Problemfokuserade coping-strategier används i följande ordning: definition av problemet, reflektion kring problemet samt lösning på problemet. Problemfokuserade strategier kan riktas mot individen själv eller mot samhället.

“Många av de ensamkommande är oroliga, har de inte fått uppehållstillstånd är det ständigt en påfrestning för dem. De som har uppehållstillstånd har också mycket att tänka på de är ensamma i ett främmande land med mycket nytt och många känner oro för familjen i hemlandet. Detta påverkar även mig på så sätt

att det är svårt att ibland inte ta med sig tanken på jobbet hem. Vi har dock handledning och det är bra.”

Ovanstående citat belyser en problemfokuserad coping-strategi där personalen identifierar problemet genom definition och reflektion, för att sedan vidareutveckla lösningar under handledningstillfällena. Coping-strategierna kan också ske i kombination med varandra, exempelvis;

“Man blir ledsen men också starkare”

“Jag har utvecklats som människa (...). Att det hos de flesta boende finns en drivkraft att bli någonting vilket gör mig starkare som människa.”

Ovanstående citat belyser hur respondenten påverkas emotionellt, dock resulterar dessa upplevelser i ett förstärkt aktörskap präglad av reflektioner, lösningar men också känslor.

7.4.3 Resultatet utifrån krav/kontroll-modellen

Med stöd av krav/kontroll-modellen kan stressnivån i arbetsmiljön samt dess konsekvenser för hälsan mätas (se avsnitt 5.3). Spända arbeten omfattar en kombination av högt ställda krav samt lågt inflytande över arbetssituationen. Denna form av arbete leder till psykiska besvär. Det föreligger inga svar i vår enkätundersökning som skulle tyda på att boendepersonalen arbetar under andra förhållanden än högsstressarbetsformen. Följande citat belyser personalens ansträngda arbetssituation med höga krav och låg kontroll;

“Det kräver mycket av boendepersonal i dessa situationer som när de väntar på beslut och är oroliga för sin framtid. Det sätter oss personal på prov ordentligt när vi får minskade ekonomiska resurser och minskad personaltäthet. färre personal ska orka jobba med dessa ungdomar som går och väntar i oro. Men vi kan också påverkas positivt när det går bra för ungdomarna i skolan bl.a.”

Det står klart att kraven som ställs på boendepersonalen är höga, samt att arbetssituationens negativa förändringar inte leder till förändringar vad gäller de

ställda kraven. Efter ekonomiska nedskärningar och minskad personal förväntas boendepersonalen uppnå högre krav än tidigare. Detta leder till att personalen upplever negativa känslor, exempelvis;

“Det känns inte bra när man ser hur myndigheter behandlar människor i svåra situationer. Både Migrationsverket och kommun ser alla som en ekonomisk post, och inget annat. Personal får inte möjligheten att göra jobbet som behövs för att hjälpa ensamkommande ungdomar.”

Det ställs höga krav på boendepersonalen, trots att resursmöjligheterna elimineras eller begränsas. Boendepersonalen försöker således balansera de högt ställda kraven samt en upplevelse av hopplöshet och maktlöshet gentemot den rådande politiken. Nedanstående citat belyser hur makrofaktorer påverkar personalens arbetssituation;

“Vikten av hur svårt det är att arbeta med en målgrupp vilken staten arbetar emot. Våldiga svårigheter kring ett långsiktigt arbete med ungdomarna i fråga. Våldiga svårigheter i att stötta och motivera ungdomar som har väntat på asylbesked i två år eller mer och där majoriteten får avslag.”

Utöver samhällsliga makrofaktorer påverkan på personalens mående, föreligger det stora organisatoriska faktorer på mesonivå där personalens redan utsatta arbetssituation fortsätter att belastas, exempelvis;

“Det saknas förståelse från ledningen för att omorganisation och mer än halverad bemanning och besparingskrav påverkar oss och att detta i sin tur påverkar ungdomarna. Vi försöker alla att göra det bästa av situationen men det uppmärksammas inte mer än när vi missat något och då är dessa misstag inte av någon avgörande art.”

“Det är väldigt ojämn belastning på grund av schemat. Vissa veckor jobbar jag väldigt mycket och andra veckor knappt något alls.”

Ovanstående citat är representativa citat från de öppna svarsfältens innehåll. Utifrån krav/kontroll-modellen kan dock en minskning av stress och psykiska besvär möjliggöras med stöd av socialt stöd på arbetsplatsen. Exempelvis minskar det socioemotionella stödet risken för psykiska besvär, och det instrumentella sociala stödet bidrar till att individen kan få hjälp med sina arbetsuppgifter. Dock föreligger det en enad uppfattning bland personalens svar om att organisationen erbjuder ett väldigt svagt socialt stöd;

“Det är tyvärr dålig ledning och ofta stora förändringar i arbetsgruppen som gör det svårt att arbeta som en enad grupp. Oftast känns det som chefer inte bryr sig om sin personal eller lyssnar på dem.”

7.4.4 Studiens slutliga resultat

Det är visserligen så att boendepersonalens upplevda stress och psykiska hälsa påverkas i stor utsträckning av arbetssituationen på boenden för ensamkommande. Vårt resultat visar att boendepersonalens mående är korrelerad till de ensamkommandes mående, dock är det snarare de yttre och inte de inre faktorerna som leder till att personalens mående försämras. Den upplevda stressen och psykiska hälsan påverkas i störst utsträckning av samhällsliga makrofaktorer i form av politiska beslut samt de byråkratiska konsekvenserna dessa får för myndigheterna (och i sin tur ungdomarna). Men även av organisatoriska faktorer inom boendeverksamhetens ramar.

Vårt resultat visar att det föreligger samband mellan personalens mående och olika bakgrundsvariabler. Yngre personer (24-35 år) upplever ångest i större utsträckning än äldre, vilket skulle kunna förklaras utifrån arbetserfarenhet med stöd av vidare forskning. Det är även denna grupp som i större utsträckning upplever oros känslor samt rädsla i samband med krissituationer, särskilt yngre kvinnor upplever dessa känslor kopplat till krissituationer med självmordsbenägna ungdomar. Vårt material visar att männen i större grad än kvinnor känner sig besvikna i samband med krissituationer, dock rapporterar männen i större utsträckning än kvinnorna att de inte påverkas av den situation som de ensamkommande befinner sig i.

Vårt resultat visar att en klar majoritet av respondenterna har fått formella arbetsinstruktioner för hantering av krissituationer samt utbildning i bemötande av personer med psykisk ohälsa. Materialet visar dock att det föreligger problem vid uppföljningen av krissituationerna, vilket reflekteras i personalens svar gällande känslor av att "ingen bryr sig" samt att deras upplevelser bagatelliseras av organisationen. Ett stort organisatoriskt problem som framgår av vårt material är bristen på raster eller bristen på organiseringen av raster, där mer än hälften av respondenterna inte får möjlighet till att ta ut rast. En stor andel av respondenterna som tar rast, tar bara en del av rasten då verksamheten inte tillåter annat. Utöver detta visar vårt resultat att boendepersonalen befinner sig i oroliga organisatoriska omständigheter, där de lider av stress pga. förflyttningar av ungdomar, uppsägningar och ändrade arbetstider. Vidare visar vårt material en enad kritisk bild riktad mot arbetsgivare och ledning som inte tar sitt ansvar för personalens mående.

Vårt resultat visar att boendepersonalens arbetsrättigheter inskränks på en organisatorisk nivå, vilket har haft tydligt märkbara konsekvenser för boendepersonalens mående oavsett ålder, kön eller utbildningsbakgrund. Utifrån vårt resultat föreligger det ingen tvekan om att boendepersonalens mående påverkas i allra högsta grad av organisatoriska faktorer. Det bör förtydligas att vårt resultat påvisar att boendepersonalen befinner sig en riskzon, där negativa hälsoeffekter är påtagligt reella. Detta reflekteras inte minst hos respondenter som har markerat flera upplevelser av besvärskänslor i samband med sjukskrivning eller uppvisade kognitiva problem. Detta belyser en uttrycklig koppling mellan ökade besvärskänslor och en betydligt försämrad hälsa. För att denna negativa hälsoutveckling ska upphöra måste en substantiell förändring ske på organisationsnivå.

8. Avslutande diskussion

Uppsatsens huvudresultat visar att det finns en korrelation mellan de ensamkommandes mående och boendepersonalens mående. Dock är det de organisatoriska och samhälleliga faktorerna som påverkar boendepersonalens mående i störst utsträckning. Vårt resultat visar vidare att det föreligger skillnader mellan boendepersonalen vad gäller upplevd stress och psykisk ohälsa, främst i relation till bakgrundsvariabeln ålder. Syftet med vår uppsats var att undersöka personalens arbetssituation med fokus på stress och ohälsa, samt studera detta i relation till bakgrundsvariabler. Vidare syftade studien till att undersöka organisatoriska faktorerens påverkan på personalen. Mot bakgrund av detta anser vi att syftet med studien är uppnått samt att frågeställningarna är besvarade. Studiens utfall är delvis förväntat. Utifrån våra erfarenheter från det sociala arbetet visste vi att det förelåg vissa organisatoriska problem. Dock är vi överraskade över i vilken utsträckning dessa finns, samt deras väsentliga inverkan på personalens mående.

Den tidigare forskningen visar betydelsen av relationerna mellan personal och ungdom, där personalen utgör en väsentlig resurs för ungdomarna (se avsnitt 4.1). Vårt resultat visar att relationen även kan utgöra en resurs för personalen, där de finner styrka i målgruppen. Den tidigare forskningen visar även på en låg grad av samarbete mellan olika professionsgrupper (se avsnitt 4.2). Även detta resultat står i linje med vårt material, där en betydande majoritet av respondenterna skriver hur övriga myndigheters oundvikliga beslut har en inverkan på personalens praktiska arbete samt den psykiska hälsan. Den tidigare forskningen visar vidare att det föreligger organisatoriska problem gällande arbetsvillkoren samt en stressrelaterad ohälsa inom socialtjänstens verksamhet (se avsnitt 4.3). Detta står onekligen i linje med vårt resultat, som till skillnad från den tidigare forskningen belyser i vilken utsträckning det påverkar personalens mående samt faktiska arbetsrättigheter.

Varför vi har fått det resultat som vi har fått kan förklaras utifrån olika aspekter. Vad gäller boendepersonalens upplevda stress och psykiska hälsa är vi nöjda med webbenkätens upplägg, som möjliggjorde kvalitativa svar för dessa respondenter som inte kände igen sig i de angivna svarsalternativen. Vi har fått en positiv respons

vad gäller frågornas utformning. Vi tror därför att resultatet som vi har fått i relation till den första frågeställningen stämmer väl överens med verkligheten.

Vad gäller de bakomliggande faktorerna tror vi att det är svårt att utifrån vårt material förklara ett orsakssamband mellan kön, ålder och utbildningsbakgrund i relation till mående. Det samband som vi har hittat i vår analys visar att det föreligger vissa skillnader gällande måendet, men vi vet inte i hur stor utsträckning dessa faktiskt spelar roll. Varför vi har fått de sambanden vi har fått i relation till de bakomliggande faktorerna tror vi kan förklaras mot bakgrund av livserfarenhet, men också utifrån ett genusperspektiv. Vi har exempelvis fått samband i relation till de yngre grupperna. Dock vill vi förtydliga och precisera att dessa samband inte visar på en inverkan vad gäller den yngre personalens arbetsförmåga eller arbetskompetens, utan upplevelsen av känslor. Detta resultat tror vi kan bero på arbets- och livserfarenhet, där det professionella självet utvecklas i samband med ökad erfarenhet. Det bör vidare påpekas att de yngre grupperna är i större utsträckning högutbildade, vilket vi tror kan leda till att den yngre gruppen med ökad arbetserfarenhet utvecklar en praktiskt ökad kompetens - baserad på en teoretisk kompetens.

Det föreligger vidare vissa skillnader mellan män och kvinnor vad gäller känslor av medlidande, där männen påverkas mindre än kvinnorna. Vi spekulerar dock att resultatet inte speglar verkligheten fullständigt, och att männen i många fall egentligen upplever samma empatikänslor som kvinnorna. Detta tror vi är korrelerat till könsmaktsordningar och kan förklaras med den hegemoniska maskulinitetens betydelse i ett patriarkalt samhälle. Med hegemonisk maskulinitet menas ett maskulinitetsideal inom en historisk, kulturell och social kontext där maktrelationerna mellan kvinnor och män (men även bland män) grundas utifrån mäns strukturella dominans (Connell 1987:183; 1995:77). Att männen skriver eller svarar på ett visst sätt tror vi således har sin grund i socialt inlärd och accepterade normer.

Vad gäller de organisatoriska faktorerna tror vi att resultatet har sin grund i samhällskriser. Flyktingkrisen satte stor press på kommunerna och många boenden har bildats inom en tidspressad period där arbetsgivarna själva inte haft stora

påverkansmöjligheter. Det ska påpekas att vårt resultat också visar positiva avseenden gällande möjligheten till utbildningar, tillgängliga säkerhetsanordningar samt fungerande trygghetsprocesser i form av skyddsombud samt formella riktlinjer. Vårt resultat visar dock att oförändrade ogynnsamma villkor och förhållanden, i kombination med en utsatt målgrupp, kan resultera i allvarligt negativa hälsoeffekter.

I ambitionen att föreslå åtgärder bör följande nämnas: Migrationsverkets åldersuppskrivningar leder till att ungdomarna flyttas till Migrationsverkets boenden. När ungdomarna flyttas till Migrationsverkets boenden minskar antalet ungdomar på boenden för ensamkommande, detta resulterar i att behovet av boendepersonal minskar. När arbetsbehovet minskar skapas en osäkerhet kring arbetsituationen bland boendepersonalen, osäkerheten leder i sin tur till att personalen upplever stress och psykisk ohälsa. Det är således Migrationsverkets beslut som har störst inverkan på ungdomarnas tillvaro och därmed även huruvida boendepersonalen kommer att ha kvar sitt arbete eller ej. Att ungdomar flyttar ut är dock oundvikligt, med hänsyn till att de förr eller senare kommer att fylla 18 år och bli myndiga. Arbetsbehovet i relation till boendepersonalen kan därav inte påverkas, dock kan en möjlig åtgärd syfta till att förbättra boendepersonalens arbetsvillkor. Med avstamp i vårt resultat kan två åtgärder föreslås: upprättande av rutiner för raster samt uppföljningssamtal där personalen kan få stöd.

8.1 Vidare forskning

Vår studie har begränsningar. Det föreligger inte tillräckligt med material för att påvisa relevanta skillnader utifrån bakomliggande faktorer. Vidare är vår statistiska analys begränsad, dels pga. uppsatsens platsbegränsning men också pga. våra kunskapsbrister inom SPSS. En djupare undersökning gällande bakomliggande faktorer hade fordrat statistiska sambandsanalyser, där sambandstyrkornas nivå påvisades och förklarades. Om denna studie hade genomförts på nytt, hade metoden behövts utvecklas med stöd av en mer djupgående statistisk analys.

Ytterligare en begränsning med vår studie är bortfallet pga. okänd population (se avsnitt 6.3.2). Även webbenkätens frågor bör problematiseras som en begränsning i

relation till vår sista frågeställning, där vi har begränsat innebörden av termen organisatoriska faktorer. Om webbenkäten hade innehållit fler frågor om exempelvis personaltäthet, gruppdynamiker eller anställningsform hade uppsatsens resultat kunnat lyftas i relation till fler arbetsmiljöfaktorer. Dock vill vi påstå att möjligheten till de öppna svaren i webbenkäten ändå möjliggjort för respondenterna att svara och nämna de faktorer som respondenterna själva upplevde vara av störst vikt i relation till organisationen samt arbetsmiljön.

Den tidigare forskningens kunskapsluckor ledde till en ambition hos oss att undersöka hur boendepersonalens upplevda psykiska hälsa och stress påverkas av relationen med de ensamkommande samt de organisatoriska faktorerna (se avsnitt 4.4). Vårt resultat har, med dess begränsningar, visat på kopplingar mellan kön och upplevda känslor. Vi har således identifierat ett behov för vidare forskning inom genus i relation till personal som arbetar med ensamkommande. Materialet i vår studie lyckas inte åskådliggöra en grund för varför män och kvinnor upplever känslor i olika utsträckning, alternativt om de upplever känslor i samma utsträckning fast inte kan uttrycka dem på samma sätt. Detta utgör en kunskapslucka i vår studie som den vidare forskningen skulle kunna fylla.

Inledningsvis ställde vi oss vidare frågan om hur personal påverkas av att arbeta med ensamkommande. Vår studie har avgränsats till att enbart gälla personal på boenden för ensamkommande, och vårt resultat har visat att boendepersonalen påverkas av målgruppens mående samt av organisatoriska faktorer. Detta tyder således på att det föreligger en stor risk att andra yrkesgrupper (såsom exempelvis lärare, gode män, socialsekreterare, sjukvårdspersonal m.m.) upplever detsamma i relation till samma målgrupp – ensamkommande.

Mot bakgrund av ovanstående tror vi att vidare forskning, med stöd av en trianguleringsmetod, hade kunnat samla ett bredare material och fylla ovannämnda kunskapsluckor. Detta med syfte att studera och problematisera arbetsvillkor, arbetsmiljö samt feministiska och genusrelaterade frågor.

Referenser

AFS 2001:1. *Arbetsmiljöverkets föreskrifter om systematiskt arbetsmiljöarbete och allmänna råd om tillämpningen av föreskrifterna*. Solna: Arbetsmiljöverket.

AFS 2015:4. *Arbetsmiljöverkets föreskrifter om organisatorisk och social arbetsmiljö*. Stockholm: Arbetsmiljöverket.

Andersson, Sven Ingmar. (2009). *Hälsa och psykologi*. Lund: Studentlitteratur.

Antonovsky, Aaron. (1991). *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur och kultur.

Arbetsmiljöverket. (2016). *Historik - Arbetsmiljö nu och då*.

[<https://www.av.se/om-oss/125-ars-jubileum/> Hämtat 2017-10-25].

Arbetsmiljöverket. (2017). Stress. [<https://www.av.se/halsa-och-sakerhet/psykisk-ohalsa-stress-hot-och-vald/stress/> Hämtat 2017-10-26].

Barnombudsmannen. (2017). *Nyanlända barns hälsa – Delrapport i*

Barnombudsmannens årstema 2017 – Barn på flykt. Stockholm:

Barnombudsmannen.

Bell, Judith. (2000). *Introduktion till forskningsmetodik*. Tredje uppl. Lund:

Studentlitteratur.

Bryman, Alan. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Andra uppl. Stockholm:

Liber.

Connell, Raewyn W. (1987). *Gender and Power: Society, the Person, and Sexual Politics*. Stanford: Stanford University Press.

Connell, Raewyn W. (1995). *Masculinities*. Berkeley: University of California Press.

Cullberg, Johan. (2006). *Kris och utveckling*. Femte uppl. Stockholm: Natur & Kultur.

David, Matthew & Sutton, Carole D. (2016). *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur.

Djurfeldt, Göran, Larsson, Rolf & Stjärnhagen, Ola. (2010). *Statistisk verktygslåda 1 - Samhällsvetenskaplig orsaksanalys med kvantitativa metoder*. Andra uppl. Lund: Studentlitteratur.

Eliasson, Annika. (2006). *Kvantitativ metod från början*. Andra uppl. Lund: Studentlitteratur.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/95/EU. Strasbourg: Europaparlamentet.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 604/2013 av den 16 juni 2013 om kriterier och mekanismer för att avgöra vilken medlemsstat som är ansvarig för att pröva en ansökan om internationellt skydd som en tredjelandsmedborgare eller en statslös person har lämnat in i någon medlemsstat (EUT L 180, 29.6.2013: 31-59).

Flyktinggruppernas och Asylkommittéernas riksråd [FARR]. (2015). *Goda råd till dig som söker asyl i Sverige*. Stockholm: FARR.

Försäkringskassan. (2014). *Analys av sjukfrånvarons variation - Väsentliga förklaringar av upp- och nedgång över tid*, Socialförsäkringsrapport 2014:17. Stockholm: Försäkringskassan.

Försäkringskassan. (2016). *Sjukskrivning för reaktioner på svår stress ökar mest*, Korta analyser 2016:2. Stockholm: Försäkringskassan.

Göteborgs universitetsbibliotek. (2015). *Databaser*. [http://www.ub.gu.se/sok/db/index.xml?initial=show_all Hämtat 2017-11-12].

- Göteborgs universitetsbibliotek. (2017). *Om supersök*.
[<http://www.ub.gu.se/sok/summon/om.xml>] Hämtat 2017-11-12].
- Hydén, Håkan. (2001). *Rättsregler – En introduktion till juridiken*. Femte uppl.
Lund: Studentlitteratur.
- Jacobsen, Dag Ingvar. (2012). *Förståelse, beskrivning och förklaring*. Andra uppl.
Lund: Studentlitteratur.
- Juhlin, Johan. (2017). Barnombudsmannen kallar till krismöte: ”Ensamkommande planerar kollektivt självmord”. *SVT Nyheter*. 15 februari.
[<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/krismote-om-sjalvmord-bland-ensamkommande>] Hämtat 2017-10-26].
- Karasek, Robert & Theorell, Töres. (1990). *Healthy work - Stress, productivity, and the reconstruction of working life*. New York: Basic Books.
- Larsson, Olle & Marklund, Andreas. (2014). *Svensk historia*. Lund: Historiska Media.
- Lazarus, Richard S. & Folkman, Susan. (1984). *Stress, appraisal and coping*.
New York: Springer Publishing Company.
- Migrationsverket. (2016a). *Nästan 163 000 människor sökte asyl i Sverige 2015*.
[<https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Nyhetsarkiv/Nyhetsarkiv-2016/2016-01-01-Nastan-163-000-manniskor-sokte-asyl-i-Sverige-2015.html>]
Hämtat 2017-10-26].
- Migrationsverket. (2016b). *Historik*. [<https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Fakta-om-migration/Historik.html>] Hämtat 2017-10-26].
- Olsson, Henny & Sörensen, Stefan. (2011). *Forskningsprocessen*. Tredje uppl.
Stockholm: Liber.

Patel, Runa & Davidson, Bo. (2003). *Forskningsmetodikens grunder - Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Tredje uppl. Lund: Studentlitteratur.

Prop. 1989/90:107 om godkännande av FN-konventionen om barnets rättigheter. [<http://data.riksdagen.se/fil/adf51721-fc82-4bb9-86e2-eef3a1458d21/> Hämtat 2017-10-29].

Regeringen. (2009). Genomförande av skyddsgrundsdirektivet och asylprocedurdirektivet. [<http://www.regeringen.se/rattsdokument/lagratsremiss/2009/07/genomforande-av-skyddsgrundsdirektivet-och-asylprocedurdirektivet/> Hämtat 2017-10-29].

SFS 1977:116. *Arbetsmiljölagen*. Stockholm: Socialdepartementet.

SFS 2005:716. *Utlänningslagen*. Stockholm: Justitiedepartementet.

SFS 2016:752. *Lag om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige*. Stockholm: Justitiedepartementet.

Socialstyrelsen. (2009). *Folkhälsorapport 2009*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen. (2013). *Psykisk ohälsa bland unga - Underlagsrapport till Barns och ungas hälsa, vård och omsorg 2013*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen. (2016a). *Ensamkommande barn och unga - Handbok om socialnämndens ansvar och uppgifter*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen. (2016b). *Analys av situationen i socialtjänsten: Läget under hösten 2015 och början av 2016*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen. (2016c). *Analys av situationen i socialtjänsten: Läget under hösten 2016 – delrapport 2*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen. (2017). *Analys av situationen i socialtjänsten våren 2017: Fokus på ensamkommande flickor, yngre barn, nätverksplaceringar samt suicidrisk – delrapport 3*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Stern, Rebecca & Jörnruud, Martin. (2011). *Barnkonventionens status – en utvärdering av för- och nackdelar med barnkonventionen som svensk lag*. Stockholm: UNICEF.

Storck, Cissi. (1989). *Rapport från Nordiska Ministerrådets seminarium om återvandringsfrågor den 15 – 16 mars 1989* (Naut-rapport 1989-9). Köpenhamn: Nordiskt Ministerråd.

Stressforskningsinstitutet. (2015). *Stressmekanismer*. Stockholm: Stressforskningsinstitutet.

Sundqvist, Johanna, Ögren, Kenneth, Padyab, Mojgan & Ghazinour, Mehdi. (2016). Collaboration patterns among Swedish professionals in the repatriation of unaccompanied asylum-seeking refugee children: an explorative study. *European Journal of Social Work*, 9(6): 901-916. DOI: 10.1080/13691457.2015.1082981.

Svedmark, Eva I. (2012). Att skydda individen från skada. En forskningsetisk balansakt. I Hildur Kalman & Veronica Lövgren (red.), *Etiska dilemman: Forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. Malmö: Gleerups.

Trost, Jan. (2007). *Enkätboken*. Tredje uppl. Lund: Studentlitteratur.

UNICEF Sverige (2009). *Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: UNICEF Sverige.

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Welander, Jonas, Astvik, Wanja, & Hellgren, Johnny. (2017). Stressrelaterad ohälsa och arbetstrivsel hos medarbetare och chefer i socialtjänsten.

Arbetsmarknad & Arbetsliv, 2017(2): 8-26.

Wikrén, Gerhard & Sandesjö, Håkan. (2002). *Utlänningslagen med kommentar*. Sjunde uppl. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Währborg, Peter. (2009). *Stress*. Andra uppl. Stockholm: Natur & Kultur.

Åkerlund, Eva-Marie. (2016). *Liv i kollektiv – Vardagsliv bland ensamkommande ungdomar på institution* (Licentiatavhandling). Linköping: Institutionen för Tema, Linköpings universitet.

Åsberg, Rodney. (2001). *Ontologi, epistemologi och metodologi – En kritisk genomgång av vissa grundläggande vetenskapsteoretiska begrepp och ansatser*. Göteborg: Institutionen för pedagogik och didaktik, Göteborgs Universitet.

Östemark, Monica. (2015). Kris i socialtjänsten. *SVT Nyheter*. 10 december. [<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vasternorrland/kris-i-socialtjansten> Hämtat 2017-10-26].

Bilagor

Bilaga 1 – Informationsbrev

INFORMATIONSBREV

UNDERSÖKNING OM PERSONALENS MÅENDE PÅ BOENDEN FÖR ENSAMKOMMANDE

Göteborg 23:e okt 2017

Hej!

Vi är två socionomstudenter från Institutionen för socialt arbete vid Göteborgs Universitet. Vi är intresserade av att undersöka boendepersonalens upplevelser av sin arbetssituation med fokus på stress och mående samt förebyggande arbete i samband med vårt examensarbete.

Efter egna arbetslivserfarenheter tror vi att frågor om stress och hälsa kopplat till arbetssituation inom det sociala arbetet måste uppmärksammas. Syftet är att öka kunskapen samt förståelsen för det sociala arbetets innebörd, organisering samt utmaningar. Vi ser därför vårt examensarbete som en möjlighet att synliggöra boendepersonalens erfarenheter och perspektiv. Tillsammans kan vi bidra till en ökad kunskap för vidare studier.

För att framhäva personalens arbetssituation har vi upprättat en enkät, vars syfte är att lägga personalens upplevelser och mående i fokus. Enkäten är avsedd att besvaras enbart av boendepersonal, den består av 21 frågor och tar ca 10 minuter att fylla i. Svaren är helt anonyma och undersökningen utgår från Vetenskapsrådet forskningsetiska principer.

Enkäten är frivillig men din medverkan är mycket betydelsefull för oss. Vi behöver Din hjälp och lite tid från din vardag. Dina upplevelser kan tillsammans med andra skapa en grund för framtida förändringar.

Enkäten finns tillgänglig från 2017-10-24. Om du har några frågor kan du kontakta oss eller vår handledare. Vi kommer att skicka ut länken till det färdiga examensarbetet till respektive boendes föreståndare, och uppsatsen kommer vidare att publiceras på GUPEA.

Stort tack på förhand för din medverkan!

Med vänliga hälsningar,

Gabriella Castro och Annabelle Ehrenfried

Telefonnummer: 0739 – xxx xxx eller 0762 – xxx xxx

Mailadress: guscastga@student.gu.se eller gusannabeh@student.gu.se

Handledare: Jörgen Lundälv

Telefonnummer: 0317 – xxx xxx

Mailadress: jorgen.lundalv@socwork.gu.se

Bilaga 2 – Enkätformulär

Boendepersonalens mående utifrån arbetsituation

INFORMATION OM ENKÄTEN

-- Beskrivning --

Vi är två socionomstudenter från Institutionen för socialt arbete på Göteborgs Universitet. Vi är intresserade av att undersöka boendepersonalens upplevelser av sin arbetsituation med fokus på stress och mående samt förebyggande arbete i samband med vårt examensarbete.

För att framhäva personalens arbetsituation har vi valt att upprätta en enkät, vars syfte är att lägga personalens upplevelser och mående i fokus. Vi har skickat denna enkät till alla boenden för ensamkommande flyktingbarn i hela Västra Götaland. Enkäten är avsedd att besvaras enbart av boendepersonal, den består av 21 frågor och tar ca 10 minuter att fylla i. Frågorna är anonyma och svaren kan därför inte kopplas till dig.

-- Dina svar är viktiga --

Denna enkät utgör en del utav ett examensarbete. Din medverkan är mycket betydelsefull och dina upplevelser kan tillsammans med andra skapa en grund för framtida förändringar.

-- Informerat samtycke --

Genom att skicka in enkäten ger du ditt samtycke till att dina svar används i vårt examensarbete enligt följande:

Uppsatsens övergripande syfte är att undersöka hur personalen på olika boenden för ensamkommande flyktingbarn upplever sin arbetsituation med fokus på stress och psykisk ohälsa samt hur verksamheterna stödjer personalen i arbetet. Medverkan är helt frivilligt och du kan när som helst välja att avbryta ditt deltagande utan att ange orsak. Vi garanterar följande aspekter:

1. Det insamlade materialet kommer endast att användas i ovannämnda syfte.
2. Enkäten är helt anonym, det föreligger därmed inte några identifikationsmöjligheter.
3. Enkätens utformning förhindrar igenkännande av forskningspersoner, inte heller informationen som framgår av resultatbeskrivning eller publikationer kommer att kunna kopplas till dig personligen eller din arbetsplats.
4. De anonyma svaren på enkäten kommer inte behandlas av obehöriga, endast undertecknade har tillgång till informationen.
5. Allt material behandlas konfidentiellt och tillhör undertecknade studenter på Göteborgs Universitet, som äger rätt att använda sig av insamlade data, upprätta databaser och bearbeta data.

-- Resultat --

Vi kommer att skicka ut länken till det färdiga examensarbetet till respektive boende och uppsatsen kommer vidare att publiceras på GUPEA.

-- Instruktion --

Vi ber dig svara på alla frågor utifrån dig och din egen upplevelse. Tveka inte för länge utan välj det svar som stämmer bäst för dig och din situation. För att gå vidare i enkäten, klicka "Nästa". Frågor som är markerade med en röd stjärna är obligatoriska.

Vi ber dig vänligen att besvara frågorna så snart som du kan. Om du har några frågor kan du kontakta oss eller vår handledare.

Stort tack på förhand för din medverkan!

Med vänlig hälsning,

Gabriella Castro och Annabelle Ehrenfried

Telefonnummer: 0739 eller 0762

Malladress: guscastga@student.gu.se eller gusannabeh@student.gu.se

Handledare: Jörgen Lundälv

Telefonnummer: 0317

Malladress: jorgen.lundalv@socwork.gu.se

BAKGRUND

1. Vad är Din ålder? *

Ange i siffror

2. Vad är Ditt kön? *

Kvinna

Man

Annat

3. Vad har Du för utbildningsbakgrund? *

Genomförd grundskoleutbildning

Genomförd gymnasieutbildning

Examen från universitet/högskola med inriktning mot socialt arbete eller beteendevetenskap

Annat

4. Har Du blivit erbjuden utbildningar kring bemötande av personer med psykisk ohälsa på din nuvarande arbetsplats? *

Ja

Nej

Annat

5. Vad för typ av boende för ensamkommande arbetar Du på? *

Välj den arbetsplats som Du främst arbetar på

- Kommunalt boende (HVB)
- Privat boende (HVB)
- Kommunalt stödboende
- Privat stödboende

6. Hur länge har Du jobbat på boendet? *

Ange antal år, eller månader om Du arbetat kortare tid än ett år.

UPPLEVELSER AV ARBETSSITUATIONEN

7. Har Du upplevt något utav nedanstående kopplat till Ditt arbete?

Svara utifrån det senaste arbetsåret.

- Stress
- Somatiska symtom
- Sömnsvårigheter
- Oro
- Ängest
- Nedstämdhet
- Utmattning

Annat

8. Har Du upplevt någon/några utav nedanstående krissituationer i Ditt arbete? Markera ett eller flera alternativ

Med krissituation menas en ökad stress eller oro för personal på grund av utagerande beteenden hos barnen/ungdomarna.

- Du har blivit utsatt för verbala aggressioner
- Du har blivit utsatt för fysiskt våld
- Du har blivit utsatt för utagerande beteende i form av materiell förstörelse
- Du har fått hantera självmordsbenägna ungdomar
- Du har varit rädd för Ditt eget liv
- Du har inte upplevt någon krissituation

Annat

_____

9. Vilka känslor har Du upplevt vid sådana krissituationer?

Markera ett eller flera alternativ

- Du har känt dig ledsen
- Du har känt frustration
- Du har känt hopplöshet
- Du har känt rädsla
- Du har känt dig arg
- Du har känt dig besviken
- Du har känt dig kränkt
- Du har känt dig förnedrad
- Ingen reaktion

Annat

_____

10. Upplever Du att krissituationerna Du kommit i kontakt med i Ditt arbete lett till några påföljder för Dig?

Markera ett eller flera alternativ

- Ja, psykiska påföljder
- Ja, fysiska påföljder
- Ja, ekonomiska påföljder
- Nej, inga påföljder

11. Hur många gånger har Du upplevt krissituationer under den senaste månaden i Ditt arbete? *

Ange i siffror från 0 uppåt

12. Vad är den vanligaste krissituationen Du kommer i kontakt med i Ditt arbete? *

13. Hur upplever Du att Du påverkas av de ensamkommandes mående och livssituation? *

VERKSAMHETEN

14. Är Du nöjd med Din arbetstid? *

Ja

Nej

Delvis

Annat

15. Hur ofta tar Du rast under en vanlig dag och hur länge? *

16. Hur ofta arbetar Du övertid under en månad? *

17. Finns det ett skyddsombud på Din arbetsplats? *

- Ja
 Nej
 Vet ej

18. Har Du gjort en arbetsskadeanmälan någon gång under tiden Du arbetat på din nuvarande arbetsplats? *

- Ja
 Nej
 Vet ej

19. Upplever Du att det föreligger tillräckliga säkerhetsanordningar på din nuvarande arbetsplats? *

Med säkerhetsanordningar menas exempelvis larm, säkerhetskameror, telefoner, vaktare m.m.

Ja

Nej

Annat

20. Har Du fått formella arbetsinstruktioner gällande hur Du ska agera i krissituationer med ungdomarna? *

Med formella arbetsinstruktioner menas instruktioner som har lämnats på annat sätt än muntligt

Ja

Nej

Vet ej

21. Erbjuder Din nuvarande arbetsplats uppföljningssamtal efter krissituationer? *

Med uppföljningssamtal menas strukturerade samtal med överordnad/psykolog/terapeut eller liknande efter en krissituation

Ja

Nej

Vet ej

Annat

SYNPUNKTER

22. Finns det något annat som Du upplever är viktigt gällande Din arbetsituation som Du skulle vilja ge synpunkter på?

Appendix

Appendix 1 – Antal olika krissituationer

Antal	Frekvens	Procent
0	11	9,0%
1	25	20,5%
2	34	27,9%
3	40	32,8%
4	11	9,0%
5	1	0,8%
Totalt	122	100,0%

Appendix 2 – Medelvärde och median

Medelvärde	Median
45,26 år	46 år

Appendix 3 – Upplevd rädsla i samband med hanterande av självmordsbenägna ungdomar

Har du hanterat självmordsbenägna ungdomar?					
Kön	Upplevt rädsla	Antal	Nej	Ja	Totalt
Kvinna	Nej	Frekvens	20	30	50
		Procent	40,0%	60,0%	100,0%
	Ja	Frekvens	4	23	27
		Procent	14,8%	85,2%	100,0%
Totalt		Frekvens	24	53	77
		Procent	31,2%	68,8%	100,0%
Man	Nej	Frekvens	14	25	39
		Procent	35,9%	64,1%	100,0%
	Ja	Frekvens	3	3	6
		Procent	50,0%	50,0%	100,0%
Totalt		Frekvens	17	28	45
		Procent	37,8%	62,2%	100,0%

Appendix 4 – Upplevd besvikelse i samband med materiell förstörelse

Utsatt för materiell förstörelse					
Kön	Upplevt besvikelse	Antal	Nej	Ja	Totalt
Kvinna	Nej	Frekvens	22	39	61
		Procent	36,1%	63,9%	100,0%
	Ja	Frekvens	2	14	16
		Procent	12,5%	87,5%	100,0%
	Totalt	Frekvens	24	53	77
		Procent	31,2%	68,8%	100,0%
Man	Nej	Frekvens	13	13	26
		Procent	50,0%	50,0%	100,0%
	Ja	Frekvens	4	15	19
		Procent	21,1%	78,9%	100,0%
	Totalt	Frekvens	17	28	45
		Procent	37,8%	62,2%	100,0%

Appendix 5 – Antal som fått formella arbetsinstruktioner gällande hur de ska agera i krissituationer

Svarsalternativ	Frekvens	Procent
Ja	106	86,9%
Nej	10	8,2%
Vej ej	6	4,9%
Totalt	122	100,0%

Appendix 6 – Antal som har skyddsombud på arbetsplatsen

Svarsalternativ	Frekvens	Procent
Ja	96	78,7%
Nej	17	13,9%
Vej ej	9	7,4%
Totalt	122	100,0%

Appendix 7 – Antal som gjort en arbetsskadeanmälan

Svarsalternativ	Frekvens	Procent
Ja	20	16,4%
Nej	99	81,1%
Vej ej	3	2,5%
Totalt	122	100,0%